

Bouwen aan de toekomst

D66

Voor een duurzamer Noord-Holland

D66
noord-holland

Bouwen aan de toekomst

Voor een duurzamer Noord-Holland

Voorwoord

Dank u wel dat u de moeite neemt ons D66 verkiezingsprogramma te lezen. In dit verkiezingsprogramma zult u zien dat een stem op D66 betekent: behoud van het (open) landschap, verduurzaming van de landbouw en meer geld voor natuur en duurzaamheid.

In de afgelopen twee periodes heeft D66 laten zien in Noord-Holland verantwoordelijkheid te nemen. Een groen verkiezingsprogramma is omgezet in daden. Zo werd met D66 in het college een nieuw beleid voor zonneweides gerealiseerd, is de Rijksnorm voor het opwekken van windenergie op land gehaald, wordt de bodemdaling in veenweidegebieden aangepakt en is in 2018 nog eens 24 miljoen euro extra geïnvesteerd in de energietransitie.

Wij willen graag door met het realiseren van onze ambities. Noord-Holland is een prachtige provincie om in te wonen, te werken en te recreëren. Een provincie om te koesteren, met grote steden, open landschappen, zee, heide en een eiland.

Om Noord-Holland aantrekkelijk te houden voor nieuwe generaties is een transitie nodig; een transitie naar een duurzame economie. D66 wil ruimte bieden voor de opwekking van duurzame energie, investeren in het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad en

innovatieve technieken – zoals de SolaRoad en groene waterstof – een kans geven. In de landbouwsector moet kringlooplandbouw het uitgangspunt worden.

Verduurzaming is geen last, het is een kans. Een kans voor inwoners om hun energierekening omlaag te brengen, een kans voor bedrijven om innovaties op de markt te brengen en een kans voor boeren om hun bedrijf toekomstbestendig te maken. We moeten met elkaar die kansen grijpen. De provincie faciliteert haar inwoners, bedrijven en andere overheden waar dat nodig is.

Omdat Noord-Holland zoveel te bieden heeft op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs en recreatie willen veel mensen in deze provincie wonen. Dit heeft tot gevolg dat de woningmarkt onder druk staat. De bouw van nieuwe woningen moet versneld worden. Er zijn voldoende beschikbare locaties, maar de afgelopen twee jaar zijn 12.000 woningen in Noord-Holland niet gebouwd. De provincie moet de volgende periode hard aan de slag om samen met alle betrokken partijen de belemmeringen die er nog zijn weg te nemen, zodat de schop daadwerkelijk de grond in kan. D66 wil graag het open landschap van Noord-Holland behouden en houdt daarom vast aan binnenstedelijk bouwen, bij voorkeur in de buurt van OV-knooppunten. Omdat het moet – dit kwetsbare landschap is keihard nodig

voor leefbaarheid, biodiversiteit en recreatie – maar ook omdat het kan – er is genoeg binnenstedelijke capaciteit.

In een drukke provincie als Noord-Holland is bereikbaarheid altijd een onderwerp van discussie. Maar meer wegen leiden niet altijd tot een betere bereikbaarheid en minder files. Bovendien is het aanleggen en onderhouden van nieuwe wegen extreem duur. D66 kiest ervoor te investeren in slimme oplossingen (smart mobility), het OV en de fiets in plaats van voor nieuwe wegen.

Het verkiezingsprogramma is door een groot aantal mensen geschreven, weer herschreven en uiteindelijk door de leden van D66 vastgesteld. Ik wil hierbij Arthur Helling, Flip de Groot, Sigrid Hettinga, Sam Bogerd en Conny van Stralen persoonlijk bedanken voor het begeleiden van dit proces. Als lijsttrekker ben ik trots dat de grote betrokkenheid van maatschappelijke organisaties, bedrijven, geïnteresseerden en D66-leden tot dit resultaat heeft geleid. Ik wens u veel plezier met het lezen van ons verkiezingsprogramma.

U zult zien, een stem op D66 is een stem voor meer groene groei in Noord-Holland.

Ilse Zaal, lijsttrekker

Leeswijzer

Taken provincie

De provincie Noord-Holland is onder andere verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, het toezicht op de uitvoering van milieuwetgeving, het regionaal economisch beleid (zoals het agrarisch beleid, recreatie en toerisme), de inrichting van het landelijk gebied en de regionale bereikbaarheid (provinciale wegen, bruggen, provinciale fietspaden en het regionaal openbaar vervoer).

Ook controleert de provincie Noord-Holland of het water in recreatieplassen en zwembaden veilig en schoon is. Op cultureel gebied heeft zij een rol bij het behoud van karakteristieke monumenten, archeologie en bibliotheken. Sinds de overdracht van de jeugdzorg naar gemeenten in 2015 heeft de provincie nauwelijks meer taken op sociaal gebied.

Daarnaast voert de provincie ook een aantal rijkswetten uit, bijvoorbeeld op het gebied van de aanleg van nieuwe natuur.

Verder houdt zij (financieel) toezicht op de gemeenten en in het kader van de waterhuishouding ook op de waterschappen. De middelen voor al deze taken ontvangt de provincie hoofdzakelijk uit het provinciefonds van het Rijk. De eigen middelen zijn beperkt tot voornamelijk de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

Naast de wettelijke taken kan de provincie ook zelf bepalen welke taken zij wil oppakken op basis van een open huishouding zoals is vastgelegd in artikel 124 van de grondwet.

Kerntaken

D66 Noord-Holland kiest ervoor om het beleid vooral vorm te geven rond de kerntaken van de provincie, zoals het aanjagen van de woningbouw vooral binnen bestaand stedelijk gebied, de uitbreiding en versterking van het openbaar vervoer, uitbreiding van het Natuurnetwerk

Nederland, het stimuleren van kringlooplandbouw, het verduurzamen van de regionale economie naar een meer circulaire economie en het faciliteren van de energietransitie.

Met betrekking tot de energietransitie merken wij wel op dat bij het schrijven van dit programma de uitkomsten van de verschillende landelijke klimaattafels nog niet bekend waren. We hebben daarom zo goed mogelijk proberen te omschrijven welke kansen, mogelijkheden en rollen wij zien voor de provincie Noord-Holland. Wij zijn ons daarbij bewust dat op dit terrein de komende jaren nog veel zal veranderen onder invloed van toekomstig rijksbeleid én nieuwe inzichten.

Opbouw programma

In de inleiding verwoordt D66 hoe wij naar Noord-Holland en de wereld om ons heen kijken, welke richting we daarbij willen inslaan om te bouwen aan de toekomst. In de programmasamenvatting benoemen wij onze speerpunten en geven wij onze belangrijkste ambities gecomprimeerd weer. Voor het goede begrip

kunt u in de verschillende hoofdstukken van dit uitgebreide programma vervolgens meer lezen over de achtergronden hiervan en over de standpunten met betrekking tot de overige onderwerpen.

Een programma is nooit volledig. Daarom hebben wij ook de vijf richtingwijzers van D66 toegevoegd en omschreven, die ons handvatten geven om op elk bestuursniveau tot een sociaal-liberale oplossing van toekomstige vraagstukken te komen.

Begrippenlijst

Hoewel we hebben geprobeerd zoveel mogelijk bestuurlijke termen te vermijden, zullen er zeker voor u onbekende en niet alledaagse begrippen worden gebruikt of verwezen worden naar eerdere rapporten en besluiten. Voor de leesbaarheid hebben we daarom in dit programma ook een begrippenlijst toegevoegd met eventuele verwijzingen naar websites voor meer informatie.

Inhoudsopgave

1

Inleiding	13
Speerpunten	16
Programmasamenvatting	19
1 Wonen, werken en recreëren in een gezonde leefomgeving	33
Wonen	35
Mobiliteit en bereikbaarheid	39
Natuur, landschap en milieu	47
Landbouw	53
Recreatie en toerisme	57
Erfgoed en archeologie	59
2 Transformeren naar een duurzame regionale economie	63
Energietransitie en CO ₂ -reductie	65
Circulaire economie	73
Regionale (kennis)economie en arbeidsmarktbeleid	77
3 Goed bestuur en doelgericht financieel beleid	83
Bestuur en ambtelijke organisatie	85
Internetsamenleving	89
Kerntaken en financiën	91
De vijf sociaal-liberale richtingwijzers van D66	94
Begrippenlijst	96

Inleiding

Noord-Holland is een provincie waar het goed wonen, werken en recreëren is. Er zijn veel positieve ontwikkelingen: onze natuur wordt beter beheerd en steeds schoner, de economie groeit, steeds meer mensen vinden werk en het aantal nieuwbouwwoningen stijgt sinds kort weer. De tijd waarin wij leven is bovendien fascinerend: nieuwe medische en technologische oplossingen komen beschikbaar. Tegelijkertijd ziet D66 ook dat de consequenties niet te overzien zijn als we niet onmiddellijk beter voor onze planeet gaan zorgen.

Uitdagingen

Het gaat goed met de economie, maar Noord-Holland staat ook voor een aantal uitdagingen. Er is schaarste aan woningen, vacatures zijn moeilijk vervulbaar, de zeespiegel stijgt als gevolg van het opwarmen van de aarde, de bodem verarmt en de biodiversiteit daalt. Hier moet nu iets aan gedaan worden; het tij moet worden gekeerd. Dat geeft ook kansen. Kansen voor innovatieve bedrijven, bewonersinitiatieven op het gebied van duurzame energie en voor boeren kans op een duurzame toekomst.

Europa

D66 ziet de Europese Unie als bron van oplossingen voor grensoverschrijdende zaken als veiligheid, vluchtelingen en de mondiale klimaat- en energievraagstukken. Deze

gaan de kracht van een individueel land of provincie te boven. D66 is zich er ook van bewust dat de gevolgen van een eventuele Brexit groot kunnen zijn voor een exportprovincie als Noord-Holland. Tegelijkertijd omarmt D66 de behoefte aan de kracht van het lokale. Juist op lokaal en regionaal niveau kunnen, soms kleinschalige, oplossingen positief bijdragen aan de grote vraagstukken van deze tijd.

Lokale kracht

D66 streeft naar een Noord-Holland waar bewoners grip hebben op hun leven en op de zaken die er gebeuren. Vooral op lokaal niveau kunnen we zaken nog goed overzien en compassie mee hebben. Steeds meer mensen beseffen dat de uitputting van onze energievoorraden, van de bodem en van de ruimte niet kan doorgaan. D66 gebruikt die lokale kracht en kennis van mensen om de provincie te verduurzamen. Steeds meer inwoners en ondernemers nemen zelf het initiatief: via lokale energieopwekking, door zelf groente te verbouwen of te kopen uit de eigen buurt, door banen te creëren in nieuwe circulaire bedrijven die uitgaan van hergebruik van materialen uit de omgeving, met meer verwevenheid van landbouw met de natuur, door het verduurzamen van huis of bedrijfspand en door wat vaker een alternatief te vinden voor de auto.

Oog voor regionale verschillen

D66 heeft oog voor de regionale verschillen en de bijbehorende opgaven. In de Metropoolregio Amsterdam is sprake van een sterk stedelijk leefpatroon met de voordelen van een hoog voorzieningenniveau, een goed OV-netwerk, een ruim en divers aanbod van werkgelegenheid, inspirerende cultuur en de toestroom van nieuwe bewoners. Daar staan ook stressfactoren tegenover: slechtere luchtkwaliteit, geluidshinder, veel mobiliteit, een krappe woningmarkt en soms toeristische overdruk.

Ten noorden van Amsterdam is - buiten de stedelijke kernen - het landelijke dorpse leefpatroon te vinden met nog veel gemeenschapszin, de nabijheid van een soms nog ongerept en open landschap met schone lucht en met kansen voor agrarische vernieuwing. Hier staan ook problemen tegenover: teruglopende voorzieningen, beperkt openbaar vervoer en een gemeenschap die vergrijsd.

Blik naar buiten

Mensen willen blijven reizen. Het geeft de vrijheid om de wereld te verkennen, om te onthaasten, om inspiratie op te doen en om nieuwe mensen te ontmoeten en samen aan oplossingen te werken. D66 gelooft in de meerwaarde

van deze nieuwe ervaringen. Wel vindt D66 dat de prijs van reizen reëler moet en onder voorwaarde van verduurzaming van het luchtverkeer. En dat betekent met motoren die zuiniger zijn met brandstof, minder fijnstof uitstoten en minder geluid maken. Mensen moeten veilig en gezond kunnen wonen, ook in de buurt van Schiphol. Daarom moet de trein voor de middellange afstand een beter alternatief worden voor het vliegtuig.

Ruimte bieden

D66 faciliteert mensen uit andere landen die hier (tijdelijk) komen werken of een veilige haven zoeken. D66 zorgt dat toeristen van onze gehele provincie gaan genieten en niet alleen van Amsterdam.

En D66 zorgt voor weidevogelleefgebieden en biedt trekvogels de ruimte om gebruik te kunnen blijven maken van de voedselrijke Noord-Hollandse wateren van onder andere de Waddenzee, het IJsselmeer- en Markermeergebied.

Bouwen aan de toekomst

D66 is voorstander van internationale samenwerking en handel, maar wel op voorwaarde van een gezonde lokale leefomgeving. D66 wil nog meer kansen benutten om te komen tot lokale en regionale circulaire principes

en duurzame energieopwekking op weg naar een welvaartsvaste, duurzame toekomst voor Noord-Holland.

De mogelijkheden en de noodzaak om grondstoffen slim te hergebruiken worden steeds groter. Afval van het ene bedrijf kan vaak de grondstof zijn voor een ander bedrijf, zoals CO₂ in de glastuinbouw op Agriport of de restwarmte van bedrijven die kan zorgen voor de verwarming van huizen. Van winning van warmte, stroom en grondstoffen uit het riool, hergebruik van textielvezels, tot grote CO₂-besparing door hergebruik van beton. Noord-Holland en specifiek de haven van Amsterdam is goed gepositioneerd om in de grondstoffenrotonde een grote rol te spelen.

De grootste uitdaging is de klimaatverandering het hoofd te bieden door flinke CO₂-reductie. D66 zet daarom in dit ambitieuze programma primair in op twee kernopgaven:

- 1. wonen, werken en recreëren in een gezonde leefomgeving**
 - 2. transformeren naar een duurzame, regionale economie**
- met de randvoorwaarden van:**
- 3. een goed bestuur en doelgericht financieel beleid.**

De vijf speerpunten

D66 bouwt in dit ambitieuze programma aan de toekomst van Noord-Holland. Dit zijn onze vijf speerpunten:

1. Duurzaam wonen

D66 wil de woningbouwopgave primair realiseren binnen bestaand stedelijk gebied en het natuur- en cultuurlandschap open houden en beschermen. Er zijn meer dan voldoende binnenstedelijke locaties beschikbaar om in de kwalitatieve en kwantitatieve woningbehoefte te voorzien. Woningen worden veilig gemaakt voor klimaatinvloeden. Ook alle buitengebieden worden digitaal ontsloten.

2. Anders reizen

D66 koppelt de woningbouwopgave aan investeringen in het openbaar vervoer en de fietsinfrastructuur. Met zijn allen gaan we jaarlijks gemiddeld 2% minder kilometers met de auto rijden, omdat er uitstekende alternatieven zijn. D66 wil Schiphol vergroenen en omvormen tot een multimodaal vervoersknooppunt, waarbij de trein een serieus alternatief wordt voor korte vluchten binnen Europa. We trekken de Noord-Zuidlijn door naar Schiphol en Zaanstad.

3.

Schone energie

Mensen en bedrijven zullen in 2050 klimaatneutraal en circulair werken en leven. Per regio kiezen we samen de meest geschikte mix aan duurzame energieoplossingen, uiteraard met aandacht voor het landschap. Noord-Holland wordt de waterstofregio van Nederland. We kunnen ons niet veroorloven een vorm van duurzame energie uit te sluiten; alles is nodig om onze bijdrage aan de klimaatdoelstellingen te halen.

4.

Robuuste natuur

D66 versnelt het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland – de vroegere ecologische hoofdstructuur – en levert daarmee een extra inspanning op het gebied van herstel van de biodiversiteit. We gaan 275 hectare per jaar aan natuur realiseren, ook om van te genieten.

5.

Economie van de toekomst

D66 wil de agrarische sector helpen te transformeren van een eenzijdig, grootschalig productielandschap, naar een minder intensieve en meer natuurinclusieve wijze in de vorm van kringlooplandbouw. Het doel van D66 is een schone en veilige productie van smaakvol voedsel. Samen met de havens van Amsterdam, IJmuiden en Den Helder gaan we de kansen verzilveren om de regionale economie te verduurzamen en circulair te maken met behulp van schone energie (onder andere via wind op zee en waterstof). Via grondstoffenrotondes gaan we materialen inzamelen en verwerken naar opnieuw bruikbare grondstoffen.

Programmasamenvatting

Wonen, werken en recreëren in een gezonde leefomgeving

Noord-Holland is een provincie met een divers landschap en een rijk cultureel erfgoed. De provincie heeft een belangrijke taak in het beschermen van dit landschap en erfgoed. Deze bescherming wordt steeds belangrijker omdat de Noord-Hollandse bevolking blijft groeien en steeds meer mensen hier willen wonen, werken en recreëren. Voor D66 staat de gezonde leefomgeving daarbij centraal. In een gezonde leefomgeving voel je je immers goed, presteer je beter en leef je uiteindelijk langer.

Wonen

Voor D66 is binnenstedelijk bouwen het uitgangspunt. Zo kunnen we het open landschap beschermen en maximaal inspelen op de kansen voor duurzame

mobiliteit via openbaar vervoer en fietsgebruik. Er zijn voldoende binnenstedelijke woonlocaties beschikbaar en de provincie helpt de gemeenten om bouwlocaties planologisch bouwklaar te maken. D66 wil de afstand tussen wonen en werken beperken en daarom benutten we ook de woningbouwlocaties rond Schiphol en in de stationsomgevingen.

Uitgangspunten en ambities:

- Bouwen buiten de bestaande dorpskernen of stadsgrenzen kan alleen als nut en noodzaak zijn aangetoond en rekening wordt gehouden met landschappelijke kwaliteiten.
- In het buitengebied wordt beperkt ruimte gegeven aan herstructureringsopgaven en kleine woningbouwaantallen voor jongeren, ouderen en tijdelijke huisvesting van specifieke doelgroepen in het kader van de leefbaarheid.
- Nieuwbouw is energieneutraal.
- Elke Noord-Hollander kan binnen 10 minuten in het groen zijn.

Mobiliteit en bereikbaarheid

D66 zet in de eerste plaats in op duurzame mobiliteit door fors te investeren in de infrastructuur voor de fiets en het openbaar vervoer (ook over water). We willen

bijvoorbeeld een studie naar een lightrailverbinding tussen Amsterdam, Huizen en Hilversum. Het openbaar vervoer willen we verder verduurzamen. De reistijd van deur tot deur moet korter en D66 wil investeren in de kwaliteit en comfort van OV-knooppunten met korte overstaptijden naar andere vervoersmiddelen. Bij de aanleg van nieuwe infrastructuur zijn energiebesparing en energieopwekking het uitgangspunt. We investeren in snellaad- en waterstofstations. In 2050 is sprake van nul-emissie. In de infrastructuur voor de auto investeren we vooral als het de leefbaarheid raakt, zoals bij de A8/A9 en de N247. Slimme technische mobiliteitsoplossingen zullen de doorstroming op de weg moeten bevorderen.

Uitgangspunten en ambities:

- Eerst bewegen, dan bouwen. We koppelen nieuwe infrastructuur aan stedenbouwkundige plannen, waarbij de (openbaar vervoer-)infrastructuur in een vroegtijdig stadium bij de ontwikkeling van de wijk al aanwezig is.
- D66 wil dat vanaf 2020 het gemiddeld aantal met de auto afgelegde kilometers jaarlijks met 2% afneemt.
- De plekken waar de vraag naar openbaar vervoer groot is, blijven met elkaar verbonden door het stroomlijnen-net. Op deze plekken is 7 dagen per week, 18 uur per dag hoogfrequent openbaar vervoer mogelijk met

een aangepaste dienstregeling gedurende de nacht. D66 pleit ervoor dat iedereen op een veilige manier van de uitgaansgebieden naar huis kan gaan. Daarom moeten bus-, trein- en metrolijnen langer doorlopen in de nacht, zodat ook degenen die iets verder buiten het stadscentrum wonen veilig thuis kunnen komen.

- Op plekken waar de vraag naar openbaar vervoer minder groot is, wordt gekozen voor maatwerk en innovatie, zoals belbussen, regiotaxi's en flexibele routes. De Texelhopper is hiervan een goed voorbeeld.

Schiphol

D66 wil het percentage van mensen dat gebruik maakt van openbaar vervoer van en naar Schiphol de komende jaren vergroten van nu 42% naar 60%. We willen een groener Schiphol dat zich ontwikkelt tot een multimodaal vervoersknooppunt, waarbij de trein een serieus alternatief wordt voor korte vluchten binnen Europa. We trekken de Noord-Zuidlijn door naar Schiphol en Zaanstad.

Uitgangspunten en ambities:

- We handhaven de afspraken met bewoners over de groei van Schiphol.
- Tot 2021 komen er geen vluchten bij.

- Groei van het aantal vluchten wordt alleen mogelijk wanneer het vliegen rond Schiphol schoner en stiller wordt.
- De luchtvaart moet vergroenen: meer elektrisch en stillere en schonere motoren.
- Het aantal tegelijk te gebruiken landingsbanen blijft beperkt.
- De afspraken van de Alderstafel (maximaal 29.000 nachtvluchten) handhaven we strikt.

Natuur, landschap en milieu

Terwijl de Noord-Hollandse bevolking fors blijft groeien willen we het landschap open houden en ons natuur- en cultuurlandschap blijven beschermen. D66 wil daarom een versnelling in de uitvoering van het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) – de vroegere ecologische hoofdstructuur - door de inzet van een gebiedsmakelaar. Het doel is minimaal 275 hectare per jaar aan natuur te realiseren onder andere ter versterking van de biodiversiteit. D66 wil de bodemdaling in veenweidegebieden stoppen. Er wordt geld ter beschikking gesteld voor drainage en voor andere vormen van teelt. D66 wil dat de financiering van natuurbeheer voor langere termijn is veiliggesteld zodat natuurbeheerders, agrariërs en particulieren weten welke investeringen zij kunnen doen.

Uitgangspunten en ambities:

- Noord-Holland moet uiterlijk in 2030 op alle plekken voldoen aan de Europese richtlijnen voor gezonde lucht.
- In 2027 moet Noord-Holland voldoen aan de Kaderrichtlijn water. Er wordt daarom geïnvesteerd in natuurvriendelijke oevers.
- We zorgen voor de bescherming van de grutto en andere weidevogels via een slimme gebiedsinrichting, een aangepast maai regime én effectieve bejaging van roofdieren.
- De subsidieregeling *Asbest eraf, Zonnepanelen erop* ten behoeve van agrarische schuren verbreden we naar andere locaties waar nog veel asbest op daken voorkomt, zoals loodsen van jachthavens, industrieterreinen en woningschuren.

Landbouw

D66 wil de agrarische sector helpen te transformeren van een eenzijdig, grootschalig productielandschap, naar een minder intensieve en meer natuurinclusieve wijze in de vorm van kringlooplandbouw. Het doel van D66 is een schone en veilige productie van smaakvol voedsel.

Uitgangspunten en ambities:

- D66 wil proeftuinen stimuleren voor

kringlooplandbouw van zowel kleine als grote kringlopen, waarbij akkerbouwbedrijven en veeteeltbedrijven samengaan.

- De kortere, circulaire ketens willen we stimuleren met de inzet van Europese subsidies voor plattelandslandbouw, waarbij producten en mest lokaal worden verwerkt.
- In de toekomst vinden teelten op een innovatieve en minder grondgebonden manier plaats. D66 wil deze zogenaamde agroparken aanwijzen, waar duurzame kringlopen en gesloten ketens tot stand gebracht kunnen worden.
- D66 wil de omslag ondersteunen door bij pachtcontracten niet uit te gaan van opbrengstmaximalisatie via de pachtprijzen, maar door het behalen van landschappelijke en biodiversiteitsdoelen op lange termijn.
- D66 wil een regeling in het leven roepen die het mogelijk maakt dat kassen die niet meer in gebruik zijn, worden gesloopt en dat op die plekken zonnepanelen worden neergelegd.

Recreatie en toerisme

Aan natuur- en recreatiegebieden kan grote economische waarde en maatschappelijke betekenis worden toegekend. Vele gebieden kennen miljoenen bezoekers per jaar en

zorgen voor ontspanning, rust en onthaasting bij onze inwoners van en bezoekers aan Noord-Holland. We staan voor voldoende robuuste natuur en goed onderhouden fietspaden en duinen en stranden met rust en reuring.

Uitgangspunten en ambities:

- We willen een integrale provinciale visie op toerisme en een goede samenwerking tussen de organisaties Amsterdam Marketing en Holland boven Amsterdam. De promotie richt zich vooral op de bestemmingsgebieden en regio's die capaciteit hebben en niet langer op Amsterdam.
- Verloederde vakantieparken moeten worden opgeknapt of geherstructureerd. Hiervoor wordt beleid ontwikkeld en handhaving opgezet in samenwerking met gemeenten. Voor nieuwe initiatieven of grote uitbreidingsplannen maken we een ontwikkelkader om deze plannen regionaal te beoordelen en af te stemmen.
- D66 wil dat (dag)recreatie en natuur beter worden ontsloten met routestructuren (wandelen, fietsen, varen) en Toeristische Overstappunten (TOP's) en dat daar meer ruimte is voor educatie en voorlichting.
- Versterking van de natuur in het IJsselmeer- en het Markermeergebied met de Markerwadden als nieuw icoon.

- De volledige uitvoering van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen.
- Goed onderhouden en beschermd cultureel en industrieel erfgoed met een goede (nieuwe) bestemming. Te denken valt aan de Stelling van Amsterdam en het industrieel erfgoed in de Zaanstreek.

Erfgoed en archeologie

De provincie heeft een belangrijke taak op het gebied van het onderhouden, renoveren en herbestemmen van cultureel en industrieel erfgoed, zoals monumenten, molens, forten, dijken, bruggen en buitenplaatsen. Daarbij hoort ook de bescherming van kenmerkende landschappen, parken en stads- en dorpsgezichten. We concentreren ons vooral op onze wettelijke taak en op die activiteiten en taken, die cruciaal zijn voor het in stand houden, doorgeven en beleven van het Noord-Hollandse landschap en de Noord-Hollandse geschiedenis.

Uitgangspunten en ambities:

- D66 wil dat leerlingen meer bekend en vertrouwd raken met cultuur en met culturele uitingen. Dit geldt in het bijzonder voor de cultuur en culturele geschiedenis van onze provincie. Er komt een apart fonds voor projecten die de geschiedenis van Noord-Holland zichtbaar maken.
- D66 wil in het kader van de Stelling van Amsterdam ook de liniedijken en de daarbij passende flora en fauna in ere herstellen. De liniedijken moeten meer zichtbaar worden in het landschap en meer geschikt worden voor recreatie.
- D66 vindt dat er voor onderwaterarcheologie een provinciale taak ligt in samenwerking met Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). Veel van onze geschiedenis, in het bijzonder die van de Gouden Eeuw, ligt bewaard op en in de bodem van de Waddenzee of de voormalige Zuiderzee. De schatten die zijn opgedoken, moeten worden opgeslagen en tentoongesteld. Als financieringsmogelijkheid hiervoor zien wij kansen binnen het Waddenfonds.

Transformeren naar een duurzame regionale economie

D66 ambieert een duurzame regionale economie voor Noord-Holland. Niet alleen omdat we vinden dat het *moet* – we willen voldoen aan (inter)nationale afspraken – of omdat het *kan* – ondernemers innoveren continu – maar vooral omdat het *loont*. Wij geloven dat de vraag naar oplossingen voor een duurzame, regionale economie wereldwijd zal stijgen en belangrijke exportproducten kunnen worden. In de komende bestuursperiode geeft D66 prioriteit aan de transitie van een lineaire naar een circulaire economie, van fossiele naar groene energie, van wegwerpen naar hergebruik en van een exclusieve, naar een inclusieve arbeidsmarkt. Veel vraagstukken hierbij zullen vooral op de schaal van de regio vorm en inhoud krijgen.

Energietransitie en CO₂-reductie

In 2050 wil D66 in Noord-Holland een samenleving die

klimaatneutraal en circulair is. Noord-Holland biedt veel kansen voor de opwekking van duurzame energie uit wind, water en zon. Deze mogelijkheden moeten allemaal worden benut. Per regio moet gezocht worden naar een juiste mix, met inachtneming van het landschap. We kunnen ons niet veroorloven een vorm van duurzame energie uit te sluiten; alles is nodig. Volgend op de ambities van het nationale energie- en klimaatakkoord, realiseren we met onze gemeenten een regionale energiestrategie (RES) binnen criteria ten aanzien van kosteneffectiviteit, doelbereik, ruimtelijke inpassing en (impact op) het energiesysteem.

Uitgangspunten en ambities:

- D66 wil dat Noord-Holland de waterstofregio van Nederland of zelfs Europa wordt. Kansen voor waterstof zien wij vooral in het Noordzeekanaalgebied en Den Helder, waarbij gebruik gemaakt kan worden van windmolens op zee.
- Er worden grotere pilots op het gebied van geothermie uitgevoerd en de mogelijkheden voor blue energy worden nader onderzocht op potentie.
- De provincie zorgt voor snelle ruimtelijke procedures en faciliteert de noodzakelijke ruimtevraag voor hoogspanningskabels, schakelstations, waterstofstations etc.

- We zetten in op: opwekken, besparen en transporteren (bijvoorbeeld van CO₂ en warmte). De controle door de Omgevingsdiensten op de energiebesparingsplicht van bedrijven wordt geïntensiveerd.
- Het Servicepunt Duurzame Energie vervult een belangrijke rol in het ondersteunen van gemeenten bij hun duurzaamheidsambities. De taken van het Servicepunt moeten worden uitgebreid met onder meer (het adviseren over) circulaire economie, klimaatbestendigheid en warmtenetten.
- D66 ziet op land ruimte voor lijnopstellingen van windmolens langs snelwegen en kanalen. Ook is er ruimte op industrieterreinen.
- Het provinciaal beleid op het gebied van zonneweides geeft veel extra ruimte voor zon op land. D66 wil dit beleid voortzetten en – indien nodig - verruimen. Onderzocht moet worden in welk type landschap grootschalig opwekken van zonne-energie mogelijk is naast zonnepanelen op daken.
- CO₂-afvang en hergebruik biedt mogelijkheden om de totale uitstoot aan CO₂ relatief snel terug te dringen. Zo kan CO₂ in tuinbouwkassen ingebracht en hergebruikt worden.

Circulaire economie

D66 wil Noord-Holland aantrekkelijk maken als vestigings-

gebied voor bedrijven (en hun medewerkers) die een bijdrage leveren aan de transitie naar een duurzame, circulaire economie. Hiervoor zien wij vooral kansen in de Metropoolregio Amsterdam, maar ook daarbuiten is veel potentieel, bijvoorbeeld in de agrarische sector of de zeewierteelt op Texel. CO₂ is een groeistof voor voedsel en kan op termijn ook als grondstof dienen voor synthetische (duurzame) kerosine en biopropaan. De provincie zal via het ruimtelijk beleid en de makelaars- en regierol bijdragen aan de ontwikkeling van de grondstoffenrotonde en waar nodig innovaties steunen. Voor de havens van Amsterdam, IJmuiden en Den Helder zien we kansen om een grote rol te spelen in de duurzame energietransitie en als grondstoffenrotonde.

Uitgangspunten en ambities:

- D66 wil dat de provincie zelf het goede voorbeeld geeft. We gaan actief op zoek naar circulaire kansen bij het onderhoud van wegen en waterwegen en de provincie gaat volledig circulair inkopen.
- D66 wil een visie voor de lange termijn – met een heldere strategie voor het type grondstoffen (verschil tussen biotische en abiotische stromen) en de locaties waar deze te verwerken. Hiervoor worden locaties gezocht en een goed functionerend loket voor het bedrijfsleven ingericht.

- De provincie levert een financiële bijdrage in de transitie naar een circulaire economie door middel van de duurzaamheidsfondsen. Door de inzet van Europese middelen kan vervolgens een multipliereffect worden gecreëerd.

Regionale (kennis)economie en arbeidsmarktbeleid

De rol van de provincie is om de verschillende ketens de komende jaren te stimuleren en vraag en aanbod te matchen, vooral op het gebied van kennis. De bollenteelt in de Kop van Noord-Holland en West-Friesland, de zaadveredelingsbedrijven rond Enkhuizen, de greenports in Noord-Holland Noord en Aalsmeer, de Pallasontwikkeling in Petten, de havens van Amsterdam, IJmuiden en Den Helder, Tata Steel in IJmuiden en Schiphol in Amsterdam; D66 faciliteert en ondersteunt deze economische sectoren waar mogelijk in hun transities. Daar waar regelgeving knelt, pakt D66 dat aan.

Uitgangspunten en ambities:

- De functie van werkambassadeur wordt ook de komende jaren gefinancierd en gecontinueerd om de regie op de samenwerking tussen onderwijs, UWV, werkbedrijven en de sectorvertegenwoordigers van het bedrijfsleven te blijven voeren. Ook de Techniekraad Noord-Holland wordt voortgezet.
- De provincie blijft arbeidsmarktanalyses doen, delen en uitwisselen in samenwerking met de regionale platforms voor arbeidsmarktbeleid (RPA's).
- De HIRB-regeling (Herstructurering en Intelligent Ruimtegebruik) wordt verlengd om nieuwe veranderingen op bedrijfsterreinen te stimuleren. De vraag naar ruimte voor logistieke bedrijvigheid neemt de komende jaren verder toe, vooral in de hoogte en dat is nieuw. We hebben hier aandacht voor bij de afstemming van gemeentelijke bestemmingsplannen.

Goed bestuur en doelgericht financieel beleid

D66 vindt dat de provincie zich primair moet focussen op haar kerntaken om versnippering van de schaarse financiële middelen te voorkomen. Extra inspanningen willen wij doen op de terreinen van de gezonde leefomgeving, de energietransitie en de circulaire economie. D66 wil dat de Regenboogprovincie Noord-Holland een stimulerende rol op zich neemt voor gemeenten die samen willen werken bij het ontwikkelen en uitvoeren van LHBTI+ beleid (lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender en intersekse).

Bestuur en ambtelijke organisatie

Uitgangspunten en ambities:

- Inspraak vindt in een zo vroeg mogelijke fase plaats, waarbij duidelijk moet zijn waarover de inspraak wel en niet gaat. In processen geeft D66 duidelijk aan waar we

mensen of organisaties direct willen betrekken door mee te denken, mee te doen of mee te laten beslissen.

- D66 wil dat de belangrijkste bestuurders – waaronder de Commissaris van de Koning – direct door de bevolking worden gekozen.
- Dankzij D66 is er een provinciaal referendum mogelijk gemaakt. Dit referendum willen we omvormen naar een bindend correctief referendum, zodra dit grondwettelijk mogelijk wordt.
- D66 wil dat de provincie de jaarlijkse monitoring verder verfijnt en verslag doet van welvaart, welzijn en duurzaamheid. Dit is een sturingsinstrument om te beoordelen of beoogde doelstellingen en effecten worden behaald. Over de samenvattingen van de monitor gaan Statenleden in gesprek met inwoners, ondernemers en lokale bestuurders.
- Draagvlak en bestuurskracht zijn belangrijke basisvoorwaarden voor samenwerking en fusies tussen gemeenten. D66 is géén voorstander van gemeentelijke fusies die zich beperken tot het ambtelijke niveau. Bij schaalvergroting moet er veel aandacht zijn voor inwonersbetrokkenheid bij het bestuur op wijk- en dorpsniveau.
- D66 wil dat de provincie Noord-Holland zich, samen met partners zoals gemeentebesturen, politie, Openbaar Ministerie en Belastingdienst, meer inspanst

om de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te verhogen en effectief tegendruk te geven aan deze georganiseerde vormen van criminaliteit.

De internetsamenleving

Er ligt een uitdaging om in samenwerking met gemeenten te onderzoeken hoe uitwisseling van provinciale (big) data met die van de gemeenten gestandaardiseerd kan plaatsvinden en hoe deze gegevens beschikbaar kunnen worden gesteld aan de samenleving.

Uitgangspunten en ambities:

- D66 wil scherp toezicht houden op privacybeleid, cybersecurity, datalekken en veiligheid van geautomatiseerde systemen in provinciaal bezit, zoals bij belangrijke infrastructuur van sluisen, bruggen, waterzuiveringsinstallaties en drinkwaterbedrijven.
- D66 wil zo veel mogelijk provinciale diensten 24/7 online beschikbaar stellen.
- In de buitengebieden, voornamelijk in Noord-Holland Noord, zijn nog veel bedrijven en inwoners digitaal slecht of niet ontsloten. D66 wil dat de provincie zorgt voor draagvlak onder inwoners en bedrijven, zodat private partijen ook in het digitale netwerk van de resterende witte vlekken gaan investeren.

Kerntaken en financiën

De komende jaren is de ruimte om (extra) te investeren beperkt. De financiering van de noodzakelijke kernopgaven vraagt daarom om scherpe keuzes en het strategisch inzetten van de bestaande provinciale middelen van circa 400 miljoen euro per jaar. Ongeveer een kwart daarvan gaat naar onderhoud van wegen en een ander kwart is nodig ter dekking van de provinciale organisatie. Globaal is er dus 200 miljoen euro te besteden, maar een belangrijk deel van dat bedrag zit vast in bestaande programma's.

Uitgangspunten en ambities:

- We gaan investeringen in groen en natuur combineren met doelstellingen op het gebied van landbouw, recreatie, biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Middelen binnen verkeer en infrastructuur zet D66 in, zodat de CO₂-uitstoot verminderd wordt.
- De Noord-Hollandse provinciale opcenten op de wegenbelasting kunnen verhoogd worden om de extra inkomsten te kunnen gebruiken om de kernopgaven te realiseren. Opcenten zijn niet alleen een inkomstenbron, maar ook een belasting die gebruikt kan worden om de kosten van vervuiling ook echt bij de vervuiler neer te leggen.

1. Wonen, werken en recreëren in een gezonde leefomgeving

Noord-Holland is een provincie met een divers landschap van veenweiden en bossen, heiden en duinen, steden en stranden, eilanden en rivieren, kanalen, meren en plassen. Daarnaast beschikt Noord-Holland over een rijk cultureel erfgoed, met de Stelling van Amsterdam, het UNESCO Werelderfgoed van de Beemster en de Waddenzee, de VOC-steden langs het IJsselmeer, de kastelen in Muiden en Medemblik, de historische buitenplaatsen in het Gooi, de landgoederen rond Santpoort, de beeldbepalende stolpboerderijen en lintdorpen in West-Friesland en het unieke industrieel erfgoed langs bijvoorbeeld de Zaan. De provincie heeft een belangrijke taak in het beschermen van dit landschap en erfgoed. Deze bescherming wordt steeds belangrijker omdat de Noord-Hollandse bevolking blijft groeien en steeds meer mensen hier willen wonen, werken en recreëren. Voor D66 staat de gezonde leefomgeving daarbij centraal. In een gezonde leefomgeving voel je je immers goed, presteer je beter en leef je uiteindelijk langer.

Wonen

De woningmarkt in Noord-Holland Zuid staat onder druk, terwijl sommige gemeenten in Noord-Holland Noord moeite hebben (jonge) bewoners aan zich te binden en daardoor versneld vergrijzen. D66 wil zo veel mogelijk mensen de kans geven te wonen in het gebied waar ze willen wonen tegen een prijs die ze kunnen betalen. Daarnaast hebben we grote ambities voor de verduurzaming van nieuwe en bestaande bouw.

Woningbouw in de provincie: de uitgangspunten

Volgens de huidige voorspellingen, wonen in Noord-Holland in 2040 circa 400.000 mensen meer dan in 2018. Naar verwachting zal het inwoneraantal van Noord-Holland Noord na 2030 stabiliseren en blijft het aantal inwoners in Noord-Holland Zuid voorlopig stijgen.

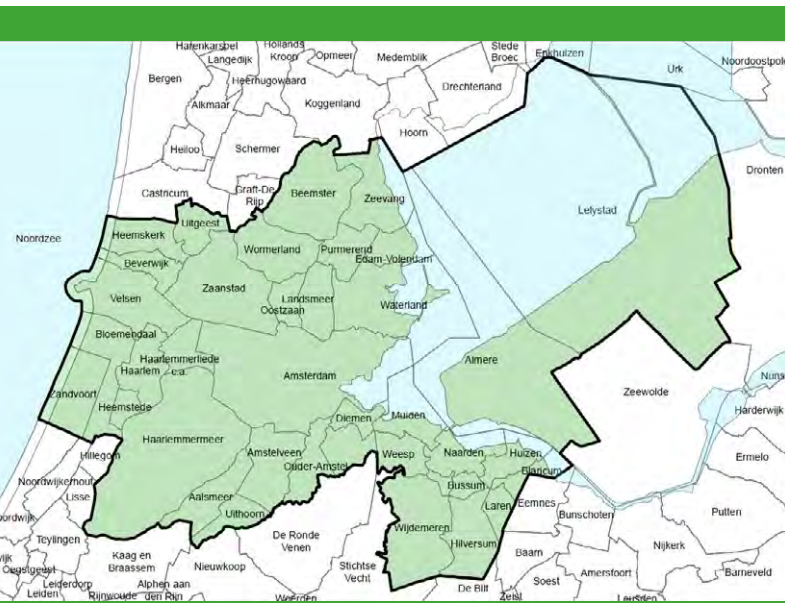
D66 vindt dat de volgende uitgangspunten moeten worden gehanteerd bij het aanwijzen van nieuwe bouwlocaties:

- Binnenstedelijk bouwen geldt als uitgangspunt. Alleen indien nut en/of noodzaak aangetoond kan worden, is bouwen buiten bestaand stedelijk gebied mogelijk. D66

wil in elk geval geen bedrijfs- en woningontwikkelingen toestaan in gebieden met bijzondere en hoogwaardige flora en fauna. Als er toch buiten bestaand stedelijk gebied gebouwd moet worden, dan wordt het bestaande groen ergens anders gecompenseerd.

- De ladder van duurzame verstedelijking wordt gehanteerd.
- Er wordt zoveel mogelijk gebouwd daar waar openbaar vervoer al beschikbaar is of kansrijk is om te realiseren.
- Er wordt vraaggestuurd gebouwd, dat wil zeggen dat rekening wordt gehouden met verwachte en onderzochte woningbehoefte, bijvoorbeeld door voorspelde bevolkingsgroei.

Door deze uitgangspunten te hanteren kunnen we voorzien in de vraag, zijn woningen goed bereikbaar en wordt het kwetsbare open groene landschap behouden. Dit open landschap heeft Noord-Holland heel hard nodig voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, rust en recreatie. Door het behoud van het groen in en om de stad, zorgt D66 ervoor dat iedere inwoner van Noord-Holland binnen tien minuten in het groen is. Daarnaast moet voldoende groen in de gebouwde omgeving aanwezig zijn. D66 hecht daarom aan groen op en aan gebouwen in de openbare ruimte, zoals groene stadspaleizen en stadsparken.

32 gemeenten vormen samen met de provincies Noord-Holland en Flevoland en de Vervoerregio Amsterdam, de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De MRA zoekt gezamenlijk naar oplossingen op het gebied van ruimtelijke ordening, mobiliteit en economie.

Op dit moment zijn er voldoende binnenstedelijke woningbouwlocaties beschikbaar om aan de vraag te voldoen. Maar niet op alle plekken kan op korte termijn gebouwd worden. De provincie biedt hulp aan gemeenten om bouwlocaties planologisch bouwklar te maken, zodat de schop daadwerkelijk de grond in kan. Hiervoor wordt geld ter beschikking gesteld. D66 waardeert de rol van corporaties bij de verduurzaming van hun woningvoorraad en hun bijdrage aan de sociale samenhang in de wijken positief. D66 wil dat de provincie gemeenten ondersteunt bij hun pleidooi bij het rijk dat corporaties meer ruimte moeten krijgen om hun bestaande voorraad te verduurzamen en om het bouwen van middeldure huurwoningen mogelijk te maken.

Wonen in het zuidelijk deel van de provincie (de MRA)

De druk in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) is behoorlijk groot, in het bijzonder in de stad Amsterdam. Dit zien we aan sterk stijgende prijzen in de koopmarkt en oplopende wachtlijsten in de huurmarkt. D66 streeft voor de komende 20 jaar naar het realiseren van circa 200.000 tot 300.000 woningen in de Metropoolregio Amsterdam. Met een plancapaciteit van circa 400.000 woningen tot 2040 in het zuidelijk deel van Noord-Holland kan de vraag binnen de Metropoolregio

grotendeels opgelost worden. Noord-Holland moet ervoor zorgen dat de gemeenten daadwerkelijk woningen gaan bouwen en dat er altijd voldoende plancapaciteit beschikbaar is.

In sommige delen van Amsterdam, Zaanstad en in de omgeving van Schiphol, is wonen niet mogelijk vanwege geluids- en milieunormen. Op termijn verwachten we dat met stillere en zuinigere vliegtuigen de overlast beperkt kan blijven. Voor dit moment vindt D66 dat – met goede isolatie en andere maatregelen – wonen ook op die plekken mogelijk moet zijn. Het is aan gemeenten om de uiteindelijke afweging te maken. De bewoners moeten goed worden voorgelicht en daar zelf voor kunnen kiezen. Rondom Schiphol zijn daarvoor in de afgelopen periode al ruimtelijke mogelijkheden gecreëerd. Onderzoek moet uitwijzen of dat ook op andere plekken – bijvoorbeeld bij de IJ-oeveren – mogelijk is.

Wonen ten noorden van Amsterdam

In het noorden van de provincie zien we een minder dringende vraag naar meer woningen. Maar ook daar willen gemeenten hun inwoners een fijne woonomgeving bieden. Noord-Holland Noord heeft op dit moment al ruimte om bijna dertigduizend woningen te bouwen en kan daarmee voorlopig in de eigen woningbehoefte voorzien. We

voorzien de uitbreiding in onder andere de binnenstad van Alkmaar en in de nabijheid van OV-knooppunten zoals de stationsgebieden van Uitgeest, Heerhugowaard en Hoorn.

In sommige gemeenten kan bouwen buiten de bestaande dorpskernen of stadsgrenzen een optie zijn, maar alleen als nut en noodzaak worden aangetoond en rekening wordt gehouden met landschappelijke kwaliteit. In het buitengebied van Noord-Holland Noord wil D66 in dorpskernen beperkt ruimte geven aan herstructureringsopgaven en kleine woningbouwaantallen om te bouwen voor verschillende doelgroepen. De basis voor afweging waar en hoeveel kan worden gebouwd, is het Regionaal Actieprogramma Wonen.

Het type nieuw te bouwen woningen moet op de vraag worden aangepast. We stimuleren daarom zelfbouw, zoals CPO-projecten (Collectief Particulier Opdrachtgeverschap) voor jongeren. We zien hierbij een coördinerende en ondersteunende rol weggelegd voor Dorpswerk Noord-Holland. Ook kan worden gedacht aan woon/zorg-concepten, zodat ouderen in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen.

Daarnaast is er in Noord-Holland Noord en in gemeenten als Hollands Kroon behoefte aan woonarrangementen

voor tijdelijke huisvesting van personeel in verband met de bouw van datacenters, de realisatie van projecten rond de Afsluitdijk en voor seizoenarbeiders in de agrarische sector. Hieraan wil D66 planologische medewerking geven.

Toekomst

Wij blijven woonwensen ook de komende jaren volgen en we blijven locatie-onderzoeken uitvoeren en zullen de resultaten delen met gemeenten en regio's. Mocht in de komende bestuursperioden blijken dat de demografische ontwikkeling of de structurele vraag toch anders is dan nu wordt verwacht, dan passen we het beleid hierop aan.

Duurzaam bouwen

Naast het uitgangspunt om mensen te laten wonen op een zelfgekozen plek, wil D66 ook dat ze in een toekomstbestendige woning wonen. Dat betekent dat de huizen in Noord-Holland bijdragen aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen en aangepast worden om hitte-stress (met als gevolg lagere arbeidsproductiviteit, hogere sterfte-, ziekte- en agressiecijfers) te voorkomen. Nul-op-de-meter (NOM) en circulair bouwen moet het uitgangspunt zijn voor alle nieuwgebouwde woningen in Noord-Holland. D66 wil dat er provinciaal geld ter beschikking wordt gesteld om gemeenten, inwoners,

corporaties en bouwondernemingen te helpen die omslag naar duurzaam bouwen te maken. Er komt daarnaast experimenteerruimte voor klimaatbestendig en circulair bouwen.

Mobiliteit en bereikbaarheid

De vraag naar alle vormen van vervoer blijft voorlopig toenemen als gevolg van de economische groei, de toename van recreatiegedrag en de groei van de bevolking met circa 400.000 inwoners tot 2040. Het zal druk worden op de weg, op fietspaden en in het openbaar vervoer. Wel verwachten we dat door flexibele werktijden en thuiswerken de druk meer over de dag verdeeld wordt. We zien ook dat steeds meer steden auto's uit de binnenstad weren, omdat deze (te) veel ruimte in beslag nemen en zorgen voor luchtvervuiling. Openbaar vervoer, fiets en autodelen zijn goede alternatieven.

D66 wil dat vanaf 2020 het gemiddeld aantal met de auto afgelegde kilometers jaarlijks met 2% afneemt. Om dit te bereiken investeren we stevig in de infrastructuur voor de fiets en het openbaar vervoer en minimaal in de infrastructuur voor de auto. Ook willen we dat de reistijd van deur tot deur afneemt. Om de toenemende bevolkingsaantallen op te vangen investeren we wél in het beter benutten van wegen – bijvoorbeeld door sturing via data en reisinformatie. Daarnaast is het

noodzakelijk tijdig voorbereidingen te treffen op het gebied van zelfrijdende auto's. In samenwerking met gemeenten dringen we in het grootstedelijke gebied het autogebruik terug.

De uitgangspunten voor een duurzaam en toekomstbestendig mobiliteitsbeleid

Bij het wijzigen of ontwikkelen van beleid op het gebied van mobiliteit wil D66 dat de provincie de volgende uitgangspunten hanteert:

- De ladder van duurzame mobiliteit (zie afbeelding) wordt gehanteerd. Er wordt zoveel mogelijk laag in de ladder gefaciliteerd, omdat bij elke volgende trede de impact van mobiliteit toeneemt.
- Eerst bewegen, dan bouwen. We koppelen nieuwe infrastructuur aan stedenbouwkundige plannen, waarbij de (OV-) infrastructuur in een vroegtijdig stadium bij de ontwikkeling van de wijk al aanwezig is. In 2050 is sprake van nul-emissie.

- Het aantal OV-knooppunten volgt de vraag. Succesfactoren hierbij zijn vooral het aantal verschillende overstapmogelijkheden en korte overstaptijden naar andere vervoersmiddelen. Van bestaande knooppunten wordt de kwaliteit verbeterd.
- Veiligheid en comfort staan voorop. Zo moeten wachtruimtes wind- en regenbestendig zijn en moeten grotere transferpunten beschikken over schone toiletvoorzieningen, wifi en goede koffie.

Een duurzaam en innovatief mobiliteitsbeleid

Beheer, onderhoud en aanleg van infrastructuur zijn uitermate geschikt om concreet te werken aan de ambities op het gebied van de energietransitie en de circulaire economie. D66 wil meer aandacht voor:

- Energiebesparing en materiaalhergebruik bij de uitvoering van groot onderhoud van fietspaden, auto- en vaarwegen (fietspaden van bio- of afvalplastic).

Ongeveer 30% van de autoritten voor woon-werkverkeer is korter dan 10 kilometer. D66 wil dat de fiets voor deze afstanden een aantrekkelijk alternatief is en vaker wordt verkozen.

- Energieneutraal maken van provinciale wegen tijdens regulier gebruik (verlichting, reflectie, of het belang van donkerte laten prevaleren als de verkeersveiligheid het toestaat).
- Energieopwekking via het wegdek, bijvoorbeeld door zonnepanelen in het wegdek aan te leggen.

Vraaggericht vervoer van deur tot deur (*Mobility as a Service*) is een belangrijke ontwikkeling die we willen steunen. Hiervoor komt experimenteerruimte beschikbaar via een *Mobility Lab*, waarbinnen overheid, bedrijven en universiteiten samen aan mobiliteitsoplossingen voor de toekomst werken. De provincie heeft de afgelopen jaren vooropgelopen en bijgedragen aan innovaties als *SolaRoad*, vervoer op maat (Texel) en experimenten met zelfrijdende auto's.

Ruim baan voor fietsers

D66 zet vol in op de fiets in het provinciaal mobiliteitsbeleid. De fiets heeft grote voordelen. Fietsen is schoon en gezond. Het gebruik van de fiets neemt bovendien weinig openbare ruimte in. Met de komst van elektrische fietsen en zogenaamde speed pedelecs is fietsen bovendien een aantrekkelijk alternatief voor afstanden tot 30 kilometer. Daarom willen we ruim baan maken voor de fiets met goed onderhouden fietspaden, door het aanleggen van

fietsssnelwegen en doorfietsroutes, het oplossen van knelpunten, het bouwen van fietsenstallingen en laadvoorzieningen en het realiseren van betere meeneem- en overstapmogelijkheden.

Het fietsnetwerk

De provincie Noord-Holland heeft een belangrijke coördinerende taak bij het versterken van de positie van de fiets in de openbare ruimte in Noord-Holland. Het beheer van het fietshoofdnetwerk is complex als je kijkt naar de verschillende partijen die hierbij een rol spelen. Het verbinden van gemeenten onderling en het verbinden van stedelijke gebieden met recreatiegebieden via een netwerk van snelfietsroutes, is daarbij van groot belang. De fietsopgaven zijn voor veel gemeenten wel in beeld, maar de uitvoering lijkt soms kostbaar. Toch zijn vaak met relatief kleine investeringen al goede resultaten te bereiken om de infrastructuur te verbeteren. D66 wil dat de provincie gemeenten gaat ondersteunen met het in kaart brengen van snelle en betaalbare verbeteringen. We helpen gemeenten door bij fietsprojecten studiefases te subsidiëren en door een financiële bijdrage te leveren aan innovaties op het gebied van de fietsinfrastructuur. Gescheiden fietsstroken en ongelijkvloerse kruisingen (mits sociaal veilig uitgevoerd) hebben op drukke trajecten de voorkeur.

Met de fiets naar het openbaar vervoer

Bijna de helft van de treinreizigers komt nu al met de fiets naar het station en meer dan tien procent van de treinreizigers pakt de fiets om op de eindbestemming te komen. De groei van het gebruik van de fiets kan verder doorzetten als stationslocaties voldoende bewaakte en onbewaakte fietsstalmogelijkheden hebben en er voldoende deelfietsystemen, zoals de OV-fiets, verkrijgbaar zijn. Als de bus, tram of metro wordt gebruikt om naar het station te komen zijn ook daar goede stallingsplaatsen nodig. Hier zetten we samen met de gemeenten op in.

Park & Bike

Deelfietsen moeten niet alleen beschikbaar zijn op OV-locaties, maar ook bij grote parkeerplaatsen aan de randen van de steden. Hierdoor is er voldoende parkeergelegenheid en blijven de steden autoluw.

Vraaggestuurd, flexibel (openbaar) vervoer

Openbaar vervoer is voor veel mensen een aantrekkelijke reisvorm. Met openbaar vervoer kun je binnensteden bereiken, heb je geen files en kun je onderweg werken of je sociale media bijwerken. D66 vindt daarbij ook de betaalbaarheid van openbaar vervoer belangrijk, zodat het voor iedereen toegankelijk blijft.

Niemand in Noord-Holland mag zonder openbaar vervoer komen te zitten. Overal in Noord-Holland moeten ziekenhuizen, buurthuizen, winkels, scholen en recreatiegebieden bereikbaar zijn. Om dit te realiseren hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- De plekken waar de vraag naar OV groot is, blijven met elkaar verbonden door het stroomlijnnennet. Op deze plekken is 7 dagen per week, 18 uur per dag hoogfrequent openbaar vervoer mogelijk met een aangepaste dienstregeling gedurende nacht.
- Op plekken waar de vraag naar openbaar vervoer minder groot is, wordt gekozen voor maatwerk en innovatie, zoals belbussen, regiotaxi's en flexibele routes. De Texelhopper is hiervan een goed voorbeeld.
- We streven ernaar dat overal in Noord-Holland het openbaar vervoer betaald kan worden met de OV-chipkaart.
- We zetten in op zo kort mogelijke reistijden en zoveel mogelijk comfort.
- We streven naar een uitstootvrij OV.

Openbaar vervoer in de nacht

Het nacht-OV schiet op dit moment nog in de gehele provincie tekort. Vooral in het uitgaansweekend is dit een serieus probleem. D66 pleit ervoor dat iedereen op een veilige manier van de uitgaansgebieden naar huis kan

gaan. Daarom moeten bus- trein- en metrolijnen langer doorlopen in de nacht, zodat ook degenen die iets verder buiten het stadscentrum wonen veilig thuis kunnen komen.

OV-projecten in de verschillende regio's

D66 zet zich in voor het realiseren van de volgende projecten:

- Het doortrekken van de Noord-Zuidlijn naar Schiphol en Zaanstad. Mogelijk later ook naar Purmerend.
- HOV-verbinding van Almere naar Utrecht (via het Gooi).
- Een tweede OV-verbinding tussen Almere en Amsterdam. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de enorme uitbreiding en ontsluitingsbehoefte van IJburg.
- Verbeterde samenwerking tussen de vervoerregio's Amsterdam en Utrecht bij de bereikbaarheid van de Gooi en Vechtstreek.
- Een studie naar een lightrailverbinding Amsterdam – Huizen – Hilversum.

Auto- en vrachtvervoer

D66 wil het autogebruik verminderen. Dat is beter voor het milieu, voor de gezondheid van de Noord-Hollandse inwoners en voor de doorstroom van verkeer. Het provinciaal beleid, waar ook gedragsmaatregelen deel

van uitmaken, moet de Noord-Hollander verleiden meer gebruik te maken van de fiets of het OV.

Na het oplossen van een aantal knelpunten – zoals de bereikbaarheid van de Duin- en Bollenstreek en de leefbaarheidsproblematiek in Krommenie-Assendelft (zie hierna) – zien wij geen noodzaak voor de aanleg van nieuwe wegen of verbindingen in Noord-Holland. Door *smart mobility* wordt het autoverkeer effectiever en wordt reistijd gewonnen.

Binnen het wegverkeer blijven we aandacht vragen voor slim verkeersmanagement. Met onderlinge afstemming tussen verkeerslichten (groene golf), tunneldosering en slimmere brugbediening is nog altijd reistijdwinst te boeken. Waar de verkeersveiligheid dat vraagt, wordt op provinciale 80 kilometer wegen de snelheid verlaagd naar 60 kilometer per uur. Er komt meer beleidsmatige aandacht voor het voorkomen van aanrijdingen, zowel met mensen als met dieren.

Bij ieder infrastructureel project dient een landschapsplan en een compensatieplan te worden gemaakt, waarin aandacht wordt besteed aan de inpassing en de invloed op natuur, cultureel erfgoed en landschap en de uitvoerbaarheid van natuurcompensatie.

Autodelen

We willen samen met gemeenten plannen ontwikkelen voor stimuleringsmaatregelen voor autodelen.

Elektrisch rijden

Voor een schone lucht en vermindering van lawaai, zetten we in op een sterke groei van voertuigen zonder uitstoot. Ook hier denken we mee met gemeenten over het instellen van (aangescherpte) milieuzones of stimuleringsmaatregelen voor elektrische auto's. We investeren in snellaad- en waterstofstations. Onderzoek naar bevoorrading met elektrische voertuigen is nodig.

Het wegennet: inpassen en beter benutten

D66 hecht aan goed natuurbeheer en inpassing van wegen in het landschap. Provinciale wegen doorkruisen dit landschap en de aaneengesloten gebieden waar dieren zich kunnen verplaatsen. Wij zijn voorstander van de aanleg van faunatunnels en ecoducten.

Oplossen knelpunten

Een aantal verbindingen vraagt om aanvullende maatregelen. Het infrastructurele project A8/A9 heeft prioriteit binnen de toetsingskaders van een positieve maatschappelijke kosten-/batenanalyse (MKBA) en uitgaande van natuurcompensatie.

A8/A9

Door het ontbreken van een verbinding tussen de Rijkswegen A8 en A9 bestaan leefbaarheidsproblemen in Krommenie en Assendelft en is er sprake van verkeersopstopping op de N203 en N246. D66 wil dat hiervoor een oplossing komt, maar deze oplossing mag niet ten koste gaan van de UNESCO-status van de Stelling van Amsterdam, de leefbaarheid in de IJmond of het landschap. Goede landschappelijke inpassing en behoud van erfgoed zijn harde voorwaarden voor D66 om in te stemmen met een verbinding.

Leefbaarheid en geluid

D66 wil dat de provincie de gemeenten ondersteunt bij het verbeteren van de leefbaarheid langs de rijkswegen, zoals bij het Naarderbos en de geluidsschermen A22/A27.

N247

De N247 tussen Amsterdam en Hoorn is een groot verkeersknelpunt. In Broek in Waterland zorgt het toeneemende verkeer voor grote leefbaarheidsproblemen. In een bijzondere co-creatie hebben de Dorpsraad van Broek in Waterland en de provincie een aantal (ondergrondse) oplossingen uitgewerkt. D66 wil dat een passende oplossing wordt gevonden die de doorstroming en leefbaarheid

in Broek in Waterland verbeteren. De natuur mag er niet op achteruit gaan.

Duurzame binnen- en recreatievaart en personenvervoer over water

In een waterrijke provincie als Noord-Holland is vervoer over water een goed alternatief voor vervoer over de weg en over het spoor. Voor schoon water en schone lucht zetten we in op schone binnen- en recreatievaart. De provincie ondersteunt gemeenten die willen overgaan op het gebruik van walstroom en het invoeren van een generatorverbod (in bepaalde delen) binnen de haven. De regeling Water als Economische Drager (WED) blijft beschikbaar voor groene investeringen, bijvoorbeeld voor havens en voor voorzieningen in het kader van het elektrisch sloepennetwerk.

Personenvervoer

Personenvervoer over water is mogelijk een goed alternatief bij de aanpak van drukte op de weg. Door woon-werkverkeer, scholierenvervoer en de recreatieve en toeristische vervoersvraag te combineren, biedt snelverkeer over water (60 km per uur) een interessante mogelijkheid om steden en lokale economieën rond het Markermeer / Gooimeer en het Noordzeekanaal meer met elkaar te verbinden. Noord-Holland trekt hierin samen op met Flevoland en Friesland.

Pontveren over het Noordzeekanaal en het IJ moeten – zeker in de spits – frequent varen (iedere 10 minuten). De provincie gaat hierover het gesprek aan met het GVB.

Goederenvervoer

De vaarwegen moeten daarnaast optimaal ingezet worden voor goederenvervoer. Daarbij horen complete voorzieningen zoals een volledig vaarnetwerk en voldoende kwalitatief hoogwaardige overslaglocaties.

De provincie blijft, met gemeenten, zoeken naar nieuwe locaties voor overslaggebieden.

Provincie en gemeenten kunnen milieueisen stellen aan het type schepen dat nog in de haven mag komen. Hiervoor wordt een ambitieus stappenplan ontwikkeld.

Groener Schiphol

De provincie heeft de verantwoordelijkheid voor regionale luchthavens en een regierol rond de nationale luchthaven Schiphol. De provincie moet een stevigere rol pakken in de coördinatie van participatie bij het omgevingsbeleid, in afstemming met de rol en taakopvatting van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. D66 wil dat Schiphol zich meer gaat ontwikkelen tot een multimodaal vervoersknooppunt, waarbij snelle treinen op termijn continentale vluchten voor de korte afstand gaan vervangen.

Schiphol verbindt een groot aantal economische clusters en biedt werkgelegenheid aan mensen met verschillende opleidingsniveaus. Het is daarom van groot belang dat Schiphol zich kan blijven ontwikkelen en aanpassen als mainport. Wel zal bij groei of aanpassingen meer dan in het verleden voortdurend gezocht moeten worden naar het optimale resultaat tussen de economische toegevoegde waarde versus de maatschappelijke kosten voor de samenleving. Het streven naar meer is geen vanzelfsprekendheid. Bij de groei van goedkope vakantievluchten kunnen bijvoorbeeld vraagtekens geplaatst worden in het kader van een duurzame en gezonde samenleving. Schiphol zal keuzes moeten maken binnen de huidige milieucontouren. De luchtvaart heeft immers grote impact op de leefbaarheid op de grond en is op korte termijn qua CO₂-uitstoot en geluidsoverlast moeilijk te verduurzamen. Desondanks zetten we in op maatregelen en initiatieven om geluidsoverlast te verminderen, zoals het gebruik van nieuwe technieken, het aanpassen van de landingssnelheid en het optimaliseren van aanvliegeroutes.

Daarnaast moet er meer aandacht komen voor *good governance*. Cijfers moeten duidelijker en controleerbaar worden om het gesprek te kunnen voeren, te komen tot transparante besluitvorming en daarmee tot maatschappelijk draagvlak voor toekomstige ontwikkelingen.

Met de mainport Schiphol, maar ook met de havens in de IJmond en Amsterdam en de greenports in Aalsmeer en Noord-Holland Noord is de provincie sterk afhankelijk van logistiek en goederenstromen. Door in te zetten op groei van vrachtluchten kunnen we een bijdrage leveren aan kansen voor de Nederlandse ondernemers (logistieke activiteiten van productie- en handelsbedrijven) en de werkgelegenheid in de provincie Noord-Holland. Overigens zal het spoor daarbij zeker ook een rol spelen.

Bij de groeidiscussie zullen ook de ontwikkeling van vliegveld Lelystad, de herverdeling van het luchtruim (verwacht na 2023), de mogelijkheden tot verduurzaming van de luchtvaart en het eventueel beprijzen van de luchtvaart bepalende factoren zijn.

D66 wil het percentage van mensen dat gebruik maakt van openbaar vervoer van en naar de luchthaven de komende jaren vergroten van nu 42% naar 60%. De trein is een serieus alternatief voor korte vluchten binnen Europa. Hiervoor moet wel het serviceniveau van de spoorwegen worden verhoogd naar dat wat men gewend is van vliegtuigmaatschappijen. Station Schiphol kampt met ruimtegebrek. Daarom moet er slimmer worden gekeken naar het betrekken van de stations Hoofddorp en Amsterdam Zuid, op de Zuidas. Daarnaast

wil D66 onderzoeken of het bovengronds doortrekken van de Noord-Zuidlijn naar Schiphol kan helpen om de vervoersdruk op en rond de luchthaven te verminderen. Ook willen we kijken of trajecten kunnen worden omgebouwd naar tramlijn.

D66 wil voor Schiphol

- de afspraken met bewoners over de groei van Schiphol handhaven.
- tot 2021 geen vluchten erbij.
- alleen groei van het aantal vluchten wanneer het vliegen rond Schiphol tegelijkertijd schoner en stiller wordt.
- de luchtvaart vergroenen: meer elektrisch en stillere en schonere motoren.
- een beperkt aantal landingsbanen tegelijk gebruiken.
- de afspraken van de Alderstafel maximaal 29.000 nachtvluchten strikt handhaven.

Natuur, landschap en milieu

Noord-Holland kent een zeer divers en karakteristiek natuur- en cultuurlandschap van onder andere duinen, bossen, heiden, polderlandschappen, veenlandschappen en watergebieden met elk hun eigen waarden. Noord-Holland kent duidelijke grenzen tussen steden en groen (groene scheggen). D66 vindt dit een belangrijk kenmerk van het Noord-Hollandse landschap en wil dit behouden en bewaken. Terwijl de bevolking groeit, willen we vasthouden aan ruimte voor natuur. Het kunnen genieten van de natuur is voor ons als Noord-Hollanders belangrijk. Daarnaast levert natuur ook economische waarde. De duinen vormen de perfecte kustbescherming en waterzuivering. De aanwezigheid van groen heeft een positief effect op het welbevinden van onze inwoners en het vestigingsklimaat van bedrijven. Natuur draagt bij aan onze kwaliteit van leven.

Natuur moet voor iedere Noord-Hollander bereikbaar zijn, vooral met de fiets of met het OV. Natuur is er om van te genieten en daarom moet recreatie in de natuur in beginsel mogelijk zijn. Daarbij is uiteraard de bescherming van kwetsbare flora en fauna een belangrijke voorwaarde.

Landschapsfonds

D66 wil een landschapsfonds instellen. Dit fonds is bedoeld om maatregelen ter versterking van het landschap te financieren. Dit geld kan bijvoorbeeld worden gebruikt om het landschap rondom cultureel erfgoed te versterken. Te denken valt aan tuinen, lanen en de liniedijken van de Stelling van Amsterdam.

ARO en PARK

De Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) en de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) blijven belangrijke adviseurs voor Gedeputeerde en Provinciale Staten. Zo ondersteunt de PARK de zoektocht naar simpelere, maar effectieve beschermingsregimes. D66 wil dat de ARO en de PARK blijven bestaan. Het mandaat van de ARO moet – in navolging van de provincies Utrecht en Zuid-Holland – worden uitgebreid naar advisering op de totale (gezonde) leefomgeving.

In 133 gebieden heeft de provincie de wezenlijke kenmerken en waarden (WKW's) van een gebied vastgesteld. Het gaat hierbij om de ecologische, natuurlijke en culturele waarden van een gebied. D66 wil bij de ontwikkeling van natuurgebieden deze waarden beschermen.

Kustpact

Met het Kustpact is de ruimtelijke bescherming van de strandzone vastgelegd. D66 wil dat er vanuit het Kustpact meer synergie wordt gezocht met de binnenduinrand zodat ook daar de verbinding voor natuur en natuurbeleving optimaal wordt. Het bestuurlijk kustoverleg moet structureel worden.

Bodemdaling

Bodemdaling is een langzaam en niet altijd direct zichtbaar probleem. Het is een fruikend proces waarvan we de effecten en de risico's op de lange termijn niet goed

kunnen overzien. De klimaatverandering, met steeds meer lokale hevige regenbuien en de zeespiegelstijging, doen ons beseffen dat bodemdaling van kwetsbare veenbodems een proces is dat niet langer kan doorgaan. D66 wil de bodemdaling niet alleen stoppen, maar zelfs terugdraaien. Er wordt geld ter beschikking gesteld voor drainage en andere vormen van teelt, zoals de lisdodde.

Natuurnetwerk Nederland

Noord-Holland heeft zich gecommitteerd aan het voltooiën van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in 2027. In de afgelopen jaren heeft de provincie hard gewerkt om deze ambitie waar te maken, maar het gaat niet snel genoeg. Een versnelling in de uitvoering van het bestaande beleid is nodig. Op dit moment is het doel 250 hectare natuur per jaar aan te leggen. D66 wil dit doel verhogen naar minimaal 275 hectare per jaar. Er wordt een gebiedsmakelaar aangesteld om deze doelstellingen te realiseren. Hiervoor is extra geld nodig. Het pachtbeleid wordt zo ingericht dat dit bijdraagt aan onze natuurdoelen. Voor boeren moet het aantrekkelijker worden om over te schakelen naar natuurinclusieve landbouw, bijvoorbeeld door het aanbieden van langdurige contracten.

D66 wil de komende periode met de maatschappelijke organisaties en recreatieschappen verkennen welke

Veenweidegebieden

Veengebieden kenmerken het landschap in Noord-Holland, maar het is een grote uitdaging om de bodemdaling tot stilstand te brengen en het veen weer te laten groeien. Dit is nodig om het karakteristieke veenweidelandschap en de daarmee samenhangende biodiversiteit te behouden. Aangroeiend veen levert ook een bijdrage aan de opname van CO₂. Dit impliceert wel een transitie van bestaande, vooral agrarische, activiteiten naar activiteiten op het gebied van natuurontwikkeling en andere vormen van teelt en begrazing.

mogelijkheden er zijn voor uitbreiding van het NNN. Hierbij zien wij een meer pro-actieve rol voor de provincie, bijvoorbeeld door het inzetten van een gebiedsmakelaar.

Financiering

D66 wil dat de financiering van natuurbeheer voor langere termijn is veiliggesteld zodat natuurbeheerders, agrariërs en particulieren weten welke investeringen zij kunnen doen. Daar waar de provincie een verbindende rol kan spelen voor samenwerking met andere beleidsterreinen zoals landbouw, waterveiligheid, energie, zorg en recreatie, om aanvullende inkomsten te genereren, pakt zij die op. We onderzoeken waar de biodiversiteit in het landelijk gebied kan worden versterkt en hoe dat kan worden vormgegeven met bijvoorbeeld een subsidie voor agrarisch natuurbeheer. Voor de begeleiding van vrijwilligers kunnen terreinbeherende organisaties een beroep doen op vrijwilligersvergoedingen.

Weidevogels

Wie aan het landschap van Noord-Holland denkt, denkt uiteraard aan de weidevogels. Noord-Holland heeft een bijzondere internationale verantwoordelijkheid voor deze vogels. Een groot deel van de wereldpopulatie grutto's broedt bijvoorbeeld hier. Het aanwijzen van

weidevogelkerngebieden is een goede zaak en D66 zal dit ook in de komende periode ondersteunen. Toch gaat het ondanks alle inspanningen niet goed met de grutto. Uitsterven dreigt op korte termijn, voor de grutto bij ongewijzigd beleid in 2026. Om dit te voorkomen zijn drie maatregelen nodig: een slimme gebiedsinrichting, een aangepast maaieregime én effectieve bejaging van roofdieren. Met deze drie-eenheid kunnen we zorgen voor een verachtvoudiging van het aantal weidevogels. D66 wil deze toename in Noord-Holland realiseren door deze maatregelen op korte termijn door te voeren.

Het IJsselmeer- en Markermeergebied

Het IJsselmeer- en Markermeergebied is door de cultuurhistorische en landschappelijke waarden en zijn weidsheid, openheid en ongereptheid een prachtig gebied om even te onthaasten en de wind, zon, klotsen van golven, spiegelingen in het water en de sterrenhemel te beleven. Op de schaal van Europa is het een uniek wetland als foerageer- en verblijfsgebied voor vogels op trektocht richting Scandinavië of Afrika. Daarnaast is het gebied van groot belang voor de landbouw, recreatie, visserij, de drinkwatervoorziening, de energiesector (koelwater, windmolens), de scheepvaart en de industrie (spoelwater). Herstel van de robuustheid van het ecosysteem door meer zachte land/waterovergangen en

meer rietontwikkeling te creëren is uitgangspunt. Ook de bescherming van de landschappelijke waarden staat centraal, naast uiteraard de waterveiligheid.

De dijkversterking door het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier tussen Hoorn en Amsterdam wordt gebruikt om de recreatieve infrastructuur (realisatie TOP's, pleisterplaatsen, vissteigers, strandjes, fietsroutes) en daarmee de algehele waterbeleving te versterken, naast zones waar de natuurontwikkeling centraal staat. Voor deze ambities is 20 miljoen euro beschikbaar.

Bij de aanpak van de waterplantenproblematiek ten behoeve van de recreatievaart heeft Noord-Holland een voortrekkersrol gepakt, zoals met de maaipilots in het Hoornse Hop. De komende jaren wordt met het Rijk, Rijkswaterstaat, gemeenten, de collega-provincies en het bedrijfsleven een structurele oplossing gezocht voor de waterplantenproblematiek van de belangrijkste recreatieve vaargebieden op voornamelijk het Markermeer en de randmeren.

De gebiedsagenda IJsselmeergebied maakt het mogelijk om de komende jaren toe te werken naar een nieuwe governancestructuur die past bij de schaal en problematiek van dit grote gebied. De kennis en kunde die we bij al die ingewikkelde vraagstukken opdoen gaan

we benutten elders in Nederland en exporteren naar het buitenland.

De Markerwadden

In het Markermeer is een uniek nieuw natuurgebied (in ontwikkeling) aangelegd: de Markerwadden. Op een aantal eilanden komt nieuwe natuur tot ontwikkeling, zowel boven als onder water. Het project draagt bij aan het natuurherstel van het Markermeer. De ontwikkeling van de natuur rondom de Markerwadden moet goed gemonitord worden. Als het een succes blijkt, kan worden gekeken naar een volgende fase van het project. De Markerwadden moeten ook goed bereikbaar zijn vanuit Noord-Holland, zodat iedere Noord-Hollander dit natuurgebied kan bezoeken.

De Waddenzee

De Waddenzee als werelderfgoed is bijzonder én kwetsbaar. In het regeerakkoord van Rutte III is opgenomen dat er een beheerautoriteit voor de Waddenzee moet komen om een integraal beheerplan uit te voeren. De provincies Groningen, Friesland en Noord-Holland hebben eerder al in Wadden van Allure! en in het investeringskader Waddengebied 2016-2026 de ambities en opgaven op het gebied van economie en ecologie verwoord. Noord-Holland zal de komende jaren haar bijdrage leveren.

Bestrijding invasieve exoten

In Noord-Holland komen steeds meer invasieve exoten voor: planten en dieren die van oorsprong hier niet voorkomen, zoals in ons water de rode Amerikaanse rivierkreeft en de waterplant Cabomba en op land de Reuzenberenklauw en de Japanse Duizendknoop. In het kader van de volksgezondheid, de (vlieg)veiligheid, de economie en ons ecosysteem zal de Rijksoverheid in 2019 een beheer- en bestrijdingsplan publiceren, gebaseerd op de Europese exotenverordening. Voor de komende bestuursperiode houden wij er rekening mee dat wij – samen met de gebiedsbeherende partijen en grondeigenaren - een inspanning zullen moeten leveren om de omvang van alle door de Europese Unie benoemde exoten beheersbaar te houden. Voor sommige soorten zal een actieve bestrijdingsplicht gaan gelden.

Stilte- en donkertegebieden

Nachtrust is heel belangrijk binnen een gezonde leefomgeving. In grote delen van onze provincie draait een 24-uurseconomie en is recht op stilte en donkerte al lang geen vanzelfsprekendheid meer. De provincie waakt over de stilte in stiltegebieden. Door toenemende drukte kan de stilte echter in het gedrang komen. D66 zet zich daarom in om de stilte te beschermen. Ook worden gebieden aangewezen waar donker de standaard is.

Building with nature

D66 blijft inzetten op het realiseren van meerdere doelen bij grotere bouwprojecten. Dit betekent dat wij bij dijkversterkingsprojecten de uitbreidingsmogelijkheden voor natuur en recreatie meenemen. Bij infrastructurele projecten kijken we naar landschappelijke inpassing en

Achteroeverconcept

Het naar binnenhalen van water volgens het achteroeverconcept van Rijkswaterstaat biedt veel kansen om natuur- en maatschappelijke doelstellingen en opgaven aan elkaar te verbinden. Binnen deze concepten kunnen onder andere natuur, nieuwe teelten, waterberging en recreatie gekoppeld worden. De pilots in de Koopmanspolder (natuurontwikkelingsproject én proeftuin voor het waterbeheer in Andijk) en in de Wieringermeer (proeftuin voor waterbeheer, aquacultuur en tuinbouw) zijn innovatieve en succesvolle voorbeelden. We bezien bij toekomstige gebiedsontwikkelingen en dijkversterkingstrajecten of dit concept meerwaarde kan bieden voor onze provinciale opgaven.

quickwins met bijvoorbeeld faunatunnels. Natuurinclusief ontwerpen wordt wat D66 betreft gemeengoed. Ook aan kleinere oplossingen wordt gedacht, zoals natuurlijker beheer van bloemrijke bermen, akkerranden en natuurvriendelijk oevers. De eigen provinciale gronden worden ingezet om een bijdrage te leveren aan de provinciale (natuur)doelstellingen.

Milieu

Schone lucht, schoon water en een schone bodem zijn van levensbelang.

D66 heeft de volgende ambities:

- Noord-Holland moet uiterlijk in 2030 op alle plekken voldoen aan de Europese richtlijnen voor gezonde lucht.
- In 2027 moet Noord-Holland voldoen aan de Kaderrichtlijn water. Er moet geïnvesteerd worden in natuurvriendelijke oevers.
- Voor een gezonde bodem moet meer aandacht bestaan. Bodemdaling moet worden teruggedraaid en verzilting moet worden tegengegaan. Grondeigenaren – zoals boeren – moeten een bodemscan kunnen doen. Hiermee kan worden bekeken hoe de kwaliteit van de bodem ervoor staat en wat we kunnen doen om dit te verbeteren.

- Voor de verbetering van lucht, bodem en water wordt samen opgetrokken met het bedrijfsleven en maatschappelijke partners in zogenaamde milieudialogen.

Asbest

D66 wil via de omgevingsdiensten de communicatie met betrekking tot de saneringsplicht van asbestdaken vanaf 2019 flink intensiveren. De subsidieregeling *Asbest eraf, Zonnepanelen erop* ten behoeve van agrarische schuren verbreden we naar andere locaties waar nog veel asbest op daken voorkomt, zoals loodsen van jachthavens, industrieterreinen en woningschuren.

Landbouw

Een groot gedeelte van Noord-Holland is agrarisch landschap. De landbouw staat aan het begin van een verandering: van een eenzijdig, grootschalig productielandschap, naar een minder intensieve en meer natuurinclusieve wijze in de vorm van kringlooplandbouw. D66 gaat samen met de landbouwsector deze grote uitdaging aan. Het doel van D66 is een schone en veilige productie van smaakvol voedsel. Vanuit duurzaamheid ziet D66 de productie liefst primair gericht op afzet in de behoefte van een (ruime) regio. Nederland produceert duurzamer dan elders, daarom is export van belang en draagt dit bij aan de rentabiliteit van het agrarische bedrijfsleven.

Kringlooplandbouw

Bij kringlooplandbouw zit de gewasproductie in een gesloten systeem. Daarmee heeft het veel minder effect op de omgeving en put het de grond minder uit. Natuurinclusieve landbouw maakt hier onderdeel van uit. Juist in landbouwgebieden is er veel te bereiken op het punt van de biodiversiteit. D66 wil proeftuinen stimuleren voor kringlooplandbouw van zowel kleine als grote kringlopen, waarbij akkerbouwbedrijven en veeteeltbedrijven samengaan.

Natuurinclusief

D66 ziet veel positieve ontwikkelingen voor het herstel van de biodiversiteit in het agrarisch gebied. En dat is hard nodig, want de biodiversiteit staat hier onder druk. Het inzaaien van de akkerranden met kruidenrijke gewassen heeft een positief effect op de akkers eromheen. Er zijn dan namelijk minder bestrijdingsmiddelen nodig. De effectiviteit van agrarisch natuurbeheer in het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt nader bekeken en waar mogelijk worden verbeteringen doorgevoerd en langjarige zekerheid geboden. Het concept van natuurinclusieve landbouw kan op steun van D66 blijven rekenen, omdat hierin de balans tussen natuur, milieu en landbouw wordt hersteld.

Het benutten van wat groeit, bloeit en leeft in onze eigen omgeving is duurzaam, zorgt voor kennis van de natuur en draagvlak voor bescherming van het landschap. De meeste mensen willen graag weten waar hun voedsel vandaan komt en zien het liefst lokaal, puur en eerlijk geproduceerde producten op hun bord.

D66 streeft ernaar om meer benutting van het landschap mogelijk te maken, zolang dat niet afdoet aan de biodiversiteit. We denken dan aan: plukken, vissen, jagen, winkels bij boerenbedrijven en (stedelijke) moestuinen.

D66 is voorstander van gereguleerd beheer van diersoorten die anders flink groeien in populatie, zoals ganzen en de Amerikaanse rivierkreeft. Liever door middel van jacht een explosieve groei voorkomen, dan achteraf drastisch ingrijpen. D66 is tegen de vergassing van ganzen of schieten van broedende ganzen.

Financiële gevolgen

D66 beseft dat deze omslag noodzakelijk, maar ook bijzonder complex is, gelet op de bestaande financierings- en productiesystemen. D66 wil de omslag ondersteunen door bij pachtcontracten niet uit te gaan van opbrengstmaximalisatie via de pachtprizen (direct of via de terreinbeherende organisaties), maar door het behalen van landschappelijke en biodiversiteitsdoelen op lange termijn. Pachtcontracten worden voor een langere periode afgesloten om meer zekerheid voor langetermijninvesteringen te bieden. De kortere, circulaire ketens willen we stimuleren met de inzet van Europese subsidies voor plattelandslandbouw, waarbij producten en mest lokaal worden verwerkt.

Innovatieve teelten

Op Texel is de afgelopen jaren al veel ervaring opgedaan met zilte teelt. Dit is van groot belang nu we als gevolg van de zeespiegelstijging en de zoute kwel steeds meer met

verzilting van onze bodem te maken krijgen. D66 zorgt dat stimuleringsregelingen ook de komende bestuursperiode beschikbaar blijven. Dankzij D66 is in Noord-Holland bijvoorbeeld ook 300.000 euro geïnvesteerd in onderzoek naar de economische kansen van duurzame zeewierteelt.

Kavelruil

Kavelruil via STIVAS is een belangrijk middel om bij gebiedsprocessen in te zetten op versterking van de agrarische structuur, creatie van compacte en efficiënte locaties en het bereiken van andere ruimtelijke doelen. Landschappelijke groenstructuren moeten hierbij gerespecteerd blijven. We maken zoveel mogelijk gebruik van dit instrument.

Agroparken

Agrarische bedrijvigheid verandert ook doordat dit in de toekomst steeds meer in agroparken kan plaatsvinden. Dat geldt zowel voor bepaalde vormen van veehouderij als voor de teelt van gewassen. Beide vinden in de toekomst minder grondgebonden plaats. Vaak gaat het hierbij om innovatieve en duurzame manieren van produceren. D66 wil dat het mogelijk wordt om dergelijke agroparken aan te wijzen. Hierop kunnen duurzame kringlopen en gesloten ketens tot stand gebracht worden.

Glastuinbouw en vrijkomende agrarische bebouwing

Het bestaande beleid van opruimen van oud glas (saneringsbeleid) en het concentreren van nieuw glas wordt voortgezet. D66 wil een regeling in het leven roepen die het mogelijk maakt dat kassen die niet meer in gebruik zijn, worden gesloopt en dat op die plekken zonnepanelen worden neergelegd. Ook vrijkomende agrarische bebouwing blijft aandacht vragen in het kader van ruimtelijke kwaliteit. De Ruimte voor Ruimte-regeling kan hierbij worden betrokken.

Recreatie en toerisme

Aan natuur- en recreatiegebieden kan grote economische waarde en maatschappelijke betekenis worden toegekend. Vele gebieden kennen miljoenen bezoekers per jaar en zorgen voor ontspanning, rust en onthaasting bij onze inwoners van en bezoekers aan Noord-Holland. We zien nog steeds een grote drukte in Amsterdam, terwijl de rest van de provincie ook zoveel moois te bieden heeft. Circa 45% van de bedrijven in de verblijfsrecreatie in Noord-Holland Noord heeft te weinig kwaliteit en/of perspectief. Vooral in het agrarisch middengebied dreigen parken af te glijden of hebben parken al een andere functie (permanente bewoning, huisvesting buitenlandse seizoenarbeiders) gekregen.

D66 wil dat naast Amsterdam ook andere gebieden van de provincie aantrekkelijk worden voor bezoek en recreatie. Hiervoor zetten we in op kwaliteit, bereikbaarheid en marketing. We streven naar spreiding van toerisme naar de kleinere cultuursteden en naar onbekende of nieuwe natuurgebieden. We willen gebieden aanwijzen waar nieuwe vormen van verblijfsaccommodaties en vrijetijdslandschappen gerealiseerd kunnen worden,

zoals het kustgebied tussen Petten en Den Helder. Meer spreiding van toerisme zorgt ook voor meer werkgelegenheid in de hele provincie.

Om heel Noord-Holland aantrekkelijk te maken voor toerisme en recreatie zet D66 onder meer in op:

- Voldoende robuuste natuur.
- Goed onderhouden fietspaden.
- Het aanwijzen van provinciale landschappen.
- Goed onderhouden en beschermd cultureel en industrieel erfgoed met een goede (nieuwe) bestemming. Te denken valt aan de Stelling van Amsterdam en het industrieel erfgoed in de Zaanstreek.
- Het behoud van UNESCO-werelderfgoed in de provincie.
- Versterking van de natuur in het IJsselmeer- en het Markermeergebied met de Markerwadden als nieuw icoon.
- De volledige uitvoering van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen.
- Een duurzaam sloepennetwerk.
- Versterking van de groene longen rondom Amsterdam: een zone met buitenplaatsen, verbonden door kanalen en rivieren.
- Duinen en stranden met rust en reuring.
- Toekomstbestendige recreatieschappen.

Marketing

We willen een integrale provinciale visie op toerisme en een goede samenwerking tussen de organisaties Amsterdam Marketing en Holland boven Amsterdam. De promotie richt zich vooral op de bestemmingsgebieden en regio's die capaciteit hebben en niet langer op Amsterdam.

Bereikbaarheid

D66 wil dat (dag)recreatie en natuur beter worden ontsloten met routestructuren (wandelen, fietsen, varen) en Toeristische Overstappunten (TOP's) en dat daar meer ruimte is voor educatie en voorlichting. Ook bij gebieds-gerichte projecten in het kader van de waterveiligheid en klimaatadaptatie is het goed mogelijk om samen met gemeenten en waterschappen extra wandel- en fietsroutes te maken, zoals bijvoorbeeld opgenomen in de plannen voor de dijkversterking Hoorn-Amsterdam.

Kwaliteit verblijfsrecreatie

D66 wil graag dat het aanbod van recreatieparken van hoog niveau is. Bij het thema landschap spraken we al van het tegengaan van verrommeling. Verloederde parken moeten worden opgeknapt of geherstructureerd. Hiervoor wordt beleid ontwikkeld en handhaving opgezet. Voor nieuwe initiatieven of grote uitbreidingsplannen maken we een ontwikkelkader om deze plannen regionaal

te beoordelen en af te stemmen. De mate van beschikbaarheid én betaalbaarheid voor mensen met een kleine beurs maakt hier onderdeel vanuit.

Recreatieschappen

D66 wil af van de dubbele rol van de provincie bij recreatieschappen. Enerzijds stuurt de provincie vanuit wetgeving en beleid, anderzijds draagt men medeverantwoordelijkheid voor besluitvorming en financiering van de recreatie- en natuurtaken van de schappen. Dat voelt regelmatig ongemakkelijk. De bij een recreatieschap participerende gemeenten zouden de primaire verantwoordelijkheid voor deze taken moeten krijgen in deze gebieden, zoals in West-Friesland al heel lang gebruikelijk is. De provincie treedt uit de gemeenschappelijke regelingen. De provincie realiseert met de huidige en achterblijvende participanten de financiële en organisatorische randvoorwaarden om goed te kunnen functioneren. Een goede analyse van de (optimalisatie van de) governance, aanwezige beschikbare verdien capaciteit, natuur- en recreatiewaarden ligt hieraan ten grondslag.

Erfgoed en archeologie

Cultuurbeleid is voor D66 heel belangrijk. De provincie heeft een belangrijke taak op het gebied van het onderhouden, renoveren en herbestemmen van cultureel en industrieel erfgoed, zoals monumenten, molens, forten, dijken, bruggen en buitenplaatsen. Daarbij hoort ook de bescherming van kenmerkende landschappen, parken en stads- en dorpsgezichten. We concentreren ons daarnaast vooral op onze wettelijke taak en op die activiteiten en taken, die cruciaal zijn voor het in stand houden, doorgeven en beleven van het Noord-Hollandse landschap en de Noord-Hollandse geschiedenis. Denk hierbij aan de Geoparken Oerij en Gooi en Vecht. We willen voorkomen dat meerdere overheidslagen ergens over beslissen.

Monumentenmonitor

Via de monumentenmonitor houden we zicht op het aantal monumenten, de onderhoudsstaat en waarde. Op basis hiervan kunnen gerichte beleidskeuzes voor de toekomst gemaakt worden.

Cultuurfonds

D66 wil dat er een Noord-Holland cultuurfonds komt waaruit projecten op het gebied van bovenregionale cultuur en geschiedenis (eenmalig) kunnen worden gefinancierd.

UNESCO Werelderfgoed

Op de UNESCO Werelderfgoedlijst staat een aantal bijzondere Noord-Hollandse landschappen, zoals de Stelling van Amsterdam, de Beemster en de Waddenzee. D66 wil dat deze status behouden blijft. Maar ook gebieden zonder die status, maar met grote landschappelijke waarde zoals Waterland, Laag Holland, de West-Friese Omringdijk en verschillende veenweidegebieden in het Groene Hart, worden gekoesterd en ruimtelijk beschermd.

De Stelling van Amsterdam

De Stelling van Amsterdam vormt met haar liniedijken en schootsvelden een belangrijke groene buffer in het stedelijke gebied. Die groene ring moeten we behouden en koesteren. De afgelopen jaren is met succes ingezet op het renoveren en herbestemmen van de forten. In de volgende periode wil D66 ook de liniedijken en de daarbij passende flora en fauna in ere herstellen. De liniedijken moeten meer zichtbaar worden in het landschap en meer geschikt worden voor recreatie.

Regionale beeldverhalen

D66 wil meer financiële ruimte geven aan communicatie en voorlichting, primair gekoppeld aan de wettelijke taak op het punt van archeologie. Vooral de bijzondere geschiedenis van voor 1500 is bij menig Noord-Hollander nog tamelijk onbekend. D66 zou graag zien dat de provinciale schatkamer ook meer door de provincie zelf gebruikt wordt, als een inspirerende omgeving voor overleg en debat om vanuit het verleden de toekomst te begrijpen.

Cultuureducatie

Elke school krijgt € 11 per leerling voor cultuureducatie. D66 wil dat leerlingen meer bekend en vertrouwd raken met cultuur en met culturele uitingen. Dit geldt in het bijzonder voor de cultuur en culturele geschiedenis van onze provincie. Er komt een apart fonds voor projecten die de geschiedenis van Noord-Holland zichtbaar maken.

Onderwaterarcheologie

Veel van onze geschiedenis, in het bijzonder die van de Gouden Eeuw, ligt bewaard op en in de bodem van de Waddenzee of de voormalige Zuiderzee. De schatten die zijn opgedoken, moeten worden opgeslagen en tentoongesteld. Omdat het hier gaat om een cruciale en markante periode uit onze Noord-Hollandse geschiedenis op het wereldtoneel, vindt D66 dat hier een provinciale taak ligt

in samenwerking met Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). D66 ziet bovendien kansen om samen met Texel en de voormalige Noord-Hollandse VOC-steden Enkhuizen, Hoorn en Amsterdam tot een interessante samenwerking te komen. Als financieringsmogelijkheid zien wij kansen binnen het Waddenfonds.

Bibliotheken

Openbare bibliotheken hebben een belangrijke taak in onze samenleving om op een laagdrempelige manier mensen zichzelf te laten ontwikkelen. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan het verminderen van laaggeletterdheid en aan leven lang leren. Daarnaast dienen ze als netwerkorganisatie om vele andere maatschappelijke taken met elkaar te verbinden. Deze bibliotheken moeten we koesteren.

Cultureel ondernemerschap

Bij het cultuurbeleid stelt D66 eigen kracht en cultureel ondernemerschap voorop. Meer economische activiteit is goed voor het behoud van erfgoed en de werkgelegenheid. Mooie voorbeelden van cultureel ondernemerschap zijn de ondernemers in de forten, de stolpeigenaren en de duikers op Texel. Waar nodig worden deze ondernemers wel door de provincie ondersteund bij het onderhoud en beheer van cultureel erfgoed.

2. Transformeren naar een duurzame regionale economie

D66 is voorstander van een 24-uurs economie, waarbij zoveel mogelijk rekening gehouden wordt met het recht op stilte en donkerte, afhankelijk van de behoefte en de functie van een gebied. D66 streeft voorts naar een energieneutrale provincie in 2050, waarin de grondstoffen regionaal worden verwerkt. De transitie naar een klimaatneutrale provincie biedt kansen: voor (innovatieve) bedrijven, maar ook voor de Noord-Hollanders die hun energierekening willen verlagen of zuiniger willen (auto)rijden.

Duurzaamheid en economie gaan hand in hand. D66 ambieert een duurzame regionale economie voor Noord-Holland. Niet alleen omdat we vinden dat het moet – we willen voldoen aan (inter)nationale afspraken – of omdat het kan – ondernemers innoveren continu – maar vooral omdat het loont. Wij geloven dat de vraag naar oplossingen voor een duurzame, regionale economie wereldwijd zal stijgen en belangrijke exportproducten kunnen worden.

In de komende bestuursperiode geeft D66 prioriteit aan de transitie van een lineaire naar een circulaire economie, van fossiele naar groene energie, van wegwerpen naar hergebruik en van een exclusieve, naar een inclusieve arbeidsmarkt. Veel vraagstukken hierbij zullen vooral op de schaal van de regio vorm en inhoud krijgen.

Het besef groeit met de dag dat we voor serieuze milieuproblemen staan en dat er een cruciale energietransitie nodig is, om ons welvaarts- en welzijnsniveau vast te houden. We zullen middelen anders moeten inzetten. D66 investeert in:

- Efficiënter gebruik van hernieuwbare energiebronnen.
- Hogere energie-efficiëntie en inzet op alternatieve concepten met betrekking tot energiedistributie (bijvoorbeeld decentralisatie).
- Vervaardiging van minder schadelijke producten.
- Verbetering van productiemethodes.
- Verbetering van afvalbeheer en recycling.

In 2050 wil D66 in Noord-Holland een samenleving die klimaatneutraal en circulair is, waarin het prettig ondernemen is, waar gebruik wordt gemaakt van de kenniseconomie en de internationale dimensie en waar ondernemers en werknemers zich thuis voelen. De komende vier jaar zijn cruciaal voor het op de juiste manier starten van de transitie. Als we nu niet de juiste koers varen en van start gaan, redden we de doelstellingen niet. Onze kernwaarden zijn duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid. In de transitie moet iedereen gelijke kansen hebben om mee te kunnen.

Energietransitie en CO₂-reductie

Noord-Holland biedt veel kansen voor de opwekking van duurzame energie uit wind, water en zon. Deze mogelijkheden moeten allemaal worden benut. Per regio moet gezocht worden naar een juiste mix, met inachtneming van het landschap. We kunnen ons niet veroorloven een vorm van duurzame energie uit te sluiten; alles is nodig. Naast de opwekking van duurzame energie zet D66 vol in op besparing, groene mobiliteit en verduurzaming van de woningvoorraad.

De ontwikkelingen gaan erg snel. D66 zet allereerst stevig in op het toepassen van bestaande technologie. De provincie scant daarnaast beloftevolle ontwikkelingen – liefst met behulp van provinciale kennisinstellingen – en draagt naar vermogen bij aan een succesvolle ontwikkeling.

D66 gaat het volgende doen:

- We zetten in op een mix van verschillende vormen van duurzame energie.
- We zetten in op: opwekken, besparen en transporteren (bijvoorbeeld van CO₂ en warmte).

- Wind, zon en warmtenetten zijn op grote schaal toepasbaar. De provincie stelt hiervoor – na overleg met gemeenten – kaders.
- Er worden grotere pilots op het gebied van geothermie uitgevoerd.
- De mogelijkheden voor blue energy worden nader onderzocht op potentie.
- Uiteraard monitort de provincie de beleidsdoelstellingen, zoals die op het gebied van CO₂-reductie, en rapporteert zij daarover.

Rol van de provincie

De provincie heeft een belangrijke rol bij de energie–transitie, vooral op ruimtelijk gebied. Daarnaast is de provincie een kennismakelaar die bedrijven en andere overheidslagen stimuleert en faciliteert in de duurzaamheidstransitie. Door middel van fondsen – bijvoorbeeld het innovatiefonds - stelt de provincie geld ter beschikking om de transitie naar een energieneutrale provincie te bevorderen.

Voor D66 geldt dat knelpunten voor ontwikkeling zo veel mogelijk moeten worden opgelost in samenspraak met alle betrokken partijen. D66 vindt het noodzakelijk dat initiatiefnemers altijd omwonenden bij de planvorming betrekken en dat zij ruimte bieden aan burgerparticipatie.

Gemeenten worden op weg geholpen met een route-planner.

Regionale energiestrategie

Volgend op de ambities van het nationale energie- en klimaatakkoord, realiseren we met onze gemeenten een regionale energiestrategie (RES) binnen criteria ten aanzien van kosteneffectiviteit, doelbereik, ruimtelijke inpassing en (impact op) het energiesysteem.

Voor de lange termijn verkent de provincie de komende jaren hoe zij zich verhoudt tot de nieuwe energiebedrijven en het transportnetwerk. Wie draagt welke kosten, hoe is de publieke en private governance georganiseerd, wat is het draagvlak, en hoe kan de politiek blijven sturen in het belang van haar inwoners en bedrijvigheid?

Elektriciteitsnetwerk

Samen met energiebedrijven, grote gebruikers en andere overheden zorgt de provincie ervoor dat de energiedistributie en -transportnetwerken gereed zijn voor grootschalige energieopwekking door particulieren en bedrijven. De provincie zorgt voor snelle ruimtelijke procedures en faciliteert de noodzakelijke ruimtevraag voor hoogspanningskabels, schakelstations, waterstofstations etc.

Servicepunt Duurzame Energie

Het Servicepunt Duurzame Energie vervult een belangrijke rol in het ondersteunen van gemeenten bij hun duurzaamheidsambities. De taken van het Servicepunt moeten worden uitgebreid met onder meer (het adviseren over) circulaire economie, klimaatbestendigheid en warmtenetten.

Besparen

Naast het opwekken van duurzame energie zet D66 stevig in op energiebesparing in de bebouwde omgeving én in de industrie. De controle door de Omgevingsdiensten op de energiebesparingsplicht van bedrijven wordt geïntensiveerd.

Windenergie

Voor de kust van Noord-Holland is veel ruimte voor wind op zee. Dit moeten wij ten volle benutten in samenwerking met de Rijksoverheid.

D66 ziet op land ruimte voor lijnopstellingen van windmolens langs snelwegen en kanalen. Ook is er ruimte op industrieterreinen, de Haarlemmermeerpolder en het Noordzeekanaalgebied. D66 wil graag met de gemeenteraden in gesprek om te verkennen of en hoe maatwerk mogelijk is. Windmolens moeten bij voorkeur

geclusterd worden, nu solitaire molens voor verrommeling van het landschap zorgen. Bij bestaande agrarische erfbebouwing kan een uitzondering worden gemaakt voor kleinschalige toepassing met molens met een maximale as hoogte van 15 meter. Hinder voor omwonenden moet worden voorkomen, bijvoorbeeld door een aangepaste afstandseis in te stellen. Uitgesloten van windenergie blijven: natuur- en recreatiegebieden, UNESCO-werelderfgoed, weidevogelleefgebieden en de Afsluitdijk.

Zonne-energie

Naar verwachting zullen de kosten van zonnestroom dalen, zodat dit een zeer aantrekkelijke manier van het opwekken van duurzame energie wordt. Zonne-energie geeft bovendien weinig overlast en is goed in het landschap in te passen. D66 zet in op zonne-energie in de bebouwde omgeving en op grootschalige opwekking via zonneweides.

Het provinciaal beleid op het gebied van zonneweides geeft veel extra ruimte voor zon op land. D66 wil dit beleid voortzetten en – indien nodig - verruimen. Onderzocht moet worden in welke typen landschap grootschalig opwekken van zonne-energie mogelijk is. Gelet op de ruimtelijke impact, de schaarste aan grond en de (mogelijke) gevolgen op lange termijn voor het bodemleven, zien we voor zonne-energie ook kansen op

daken in de bestaande bebouwde omgeving. Vooral met zonnepanelen op daken van woningen, bedrijfspanden, boerderijen en havenloodsen valt nog veel winst te behalen. D66 wil de regeling *Asbest eraf, Zonnepanelen erop* voortzetten. Ook willen wij graag een regeling voor de glastuinbouw waar oud glas (kassen) vervangen kan worden door nieuw glas (zonnepanelen).

Bij de bouw van nieuwe woningen en bedrijfspanden wordt het plaatsen van zonnepanelen op daken en aan gevels een integraal onderdeel van het ontwerpproces. We sturen hierop bij de regionale woonvisies.

De eerste evaluaties van de SolaRoad zijn positief. D66 wil graag dat er op meer wegen en fietspaden zonnepanelen worden aangelegd.

Naast zon op gebouwen, zon op het land en zon op de weg, ziet D66 ook veel kansen voor zon op het water.

Blue energy

In een waterrijke provincie als Noord-Holland kan water meer als energiebron worden gebruikt. Zo kan op de Afsluitdijk door het bijeenbrengen van zout en zoet water energie ontstaan en kunnen ook getijden energie leveren. D66 wil dat de provincie meer onderzoek naar de

verschillende vormen van blue energy en pilotprojecten financiert. Indien een pilot succesvol is, kan dit worden opgeschaald.

Warmte en geothermie

Geothermie of aardwarmte is een ontwikkeling die verdere investeringen en onderzoeken verdient. De provincie is daarom actief bij het verder ontwikkelen van (nieuwe) locaties, zoals bij de MRA-warmte-/koudeopslag en het project SCAN. Een aantal pilots is al goed verlopen en gemeenten in Noord-Holland zijn de afgelopen periode geïnformeerd over de alternatieven voor hun gemeente. Wel heeft D66 nog vragen. Zo is nu onduidelijk welk effect grootschalige projecten op de bodem hebben.

Kleine en grootschalige pilotprojecten zijn nodig om de techniek te professionaliseren en effect op de bodem te onderzoeken.

De provincie heeft in samenwerking met gemeenten een belangrijke taak om nieuwe aardwarmteprojecten te beoordelen op haar ruimtelijke impact. In de Omgevingsverordening dient zowel onder- als bovengronds gekeken te worden naar de mogelijkheden in plaats van de beperkingen.

Noord-Holland: de waterstofregio van Europa

D66 wil dat Noord-Holland de waterstofregio van Nederland of zelfs Europa wordt. Waterstof biedt veel toepassingsmogelijkheden: bijvoorbeeld voor de opwekking van hoge temperatuurwarmte en als grondstof voor chemicaliën voor de productie van bijvoorbeeld synthetisch gas, ammoniak, mierenzuur en vooral kunstmest. Waterstof kan in sommige bestaande gebouwen op termijn aardgas vervangen en mogelijk het nieuwste bestaande aardgasnetwerk een nieuw leven geven. Maar het belangrijkste voordeel van waterstof is dat het de

De inzet van aardwarmte in de glastuinbouw in Noord-Holland is een succes. D66 wil in de komende periode de mogelijkheden voor lokale duurzame warmte ook voor andere bedrijven en inwoners concreet maken.

Dankzij D66 is in Noord-Holland met 32 partijen een start gemaakt met een duurzaam warmtenet in de Metropoolregio Amsterdam.

elektriciteit opgewekt via wind en zon grootschalig en op termijn efficiënt kan opslaan. Dit vraagt in de toekomst om ruimte waar energie in waterstof kan worden omgezet en opgeslagen. En daar moet nu al over worden nagedacht.

Kansen voor waterstof zien wij vooral in het Noordzeekanaalgebied en Den Helder, waarbij gebruik gemaakt kan worden van windmolens op zee. Daarnaast is ook juist in de scheepvaart en marine aldaar waterstof een belangrijke kanshebber ter vervanging van fossiele brandstoffen.

Een aantal Noord-Hollandse bedrijven is al bezig met een waterstoffabriek, waarbij het zinvol is deze fabriek ook met de huidige producenten van nog geheel grijze waterstof uit aardgas te verbinden. D66 wil deze bedrijven zoveel mogelijk faciliteren, bijvoorbeeld door het wegnemen van knellende regels.

Opslag en transport

In verband met een nieuwe decentrale manier van opwekking, is er een verzwaring van het elektriciteitsnetwerk en een uitbreiding van het hoogspanningsnet op land nodig. Met name ook omdat hierdoor grotere piekbelastingen (piekvraag en piekopwekking) ontstaan. Opslag maakt hier een belangrijk deel van uit. Zo zal de piekvraag in

Nederland van circa 16 – 17 GW (2017) groeien naar circa 21 GW in 2030, nog zonder rekening te houden met de elektrificatie van de industrie.

Van wisselstroom naar gelijkstroom

Bij het aansluiten van de windenergie van zee op land spelen gelijkstroom (DC) en wisselstroom (AC) afwegingen. Aanlandingen met gestandaardiseerde AC aansluitingen zijn de meest kosteneffectieve oplossingen voor de kortere afstanden. Meer landinwaarts komt DC in beeld. De toepasbaarheid van AC kabeltechnologie in het hoogspanningsnet is bovendien begrensd.

Er liggen daarom goede kansen om de provinciale en lokale weg- en straatverlichting te verduurzamen naar LED, te voeden via wind- en zonne-energie aangevoerd via gelijkstroom met behulp van gelijkspanningstechnologie. Nu wordt gelijkspanning (DC) omgezet in wisselspanning (AC) en levert dat onnodig energieverlies op. Dat kunnen we ons besparen. Maar er zijn meer voordelen aan DC. Het transport kan over langere afstanden plaatsvinden zonder schakelkasten, het energietransport kan over dunnere kabels, het net is ook goed te gebruiken voor datacommunicatie en het kan veilig en betrouwbaar worden uitgevoerd. De komende periode wil D66 deze mogelijkheden verkennen.

Lokale opslag

De behoefte om volledig onafhankelijk van het netwerk te worden (off-grid te gaan) neemt ook toe bij onze Noord-Hollandse inwoners. Als na 2020 de salderingsregeling gaat veranderen, zal dit de vraag naar het opslaan van elektriciteit verder doen toenemen. De thuisaccu of buurtbatterij is nu nog relatief duur en de capaciteit nog beperkt, maar de verwachting is dat prijzen omlaag zullen gaan en de opslagcapaciteit zal toenemen.

Slim en snel opladen

Vooraf op korte termijn, zolang we duurzaam gewonnen elektriciteit nog niet slim en efficiënt kunnen opslaan, wordt het van groot belang om de vraag naar elektriciteit slim te schakelen aan het aanbod uit zon en wind. De technologie van *Smart Charging* – een Nederlandse uitvinding – maakt het mogelijk om te laden op momenten dat er veel schone energie is (als de zon schijnt) of als de vraag laag is, maar de wind wel waait ('s nachts). De slimme technologie zoekt het meest gunstige moment. Bij provinciale aanbestedingen van bijvoorbeeld laadpalen en het openbaar vervoer nemen we *Smart Charging* op als voorwaarde. De provincie blijft snellaadstations bevorderen langs provinciale wegen om zo te bouwen aan de elektrificatie van Noord-Holland. Snelladen langs de provinciale wegen wordt niet alleen overgelaten

aan gevestigde tankstations, maar ook aan innovatieve groene startups.

Havens

Voor de havens van IJmuiden en Den Helder liggen er grote kansen om het aanbod voor de aanlanding van Wind op Zee te ontwikkelen als compensatie voor de (toekomstige) afbouw van de offshore in olie en gas. De provincie heeft de regierol in de toekomstige ontwikkeling van het Noordzeekanaalgebied middels het NZKG-platform. De omgevingsvisie positioneert het Noordzeekanaalgebied als de toekomstige ruimte voor havenactiviteiten, kadegebonden industrie en als hotspot voor de energietransitie.

Momenteel draaien de havens op steenkool en benzine. Dit zal gaan afnemen. De toekomst van de haven ligt met de huidige inzichten meer in het gebruik en de productie van waterstof, synthetische kerosine en biomassa gemaakt uit afval. D66 wil hier een integraal duurzaam cluster van maken.

Bedrijfsterreinen

Voor het industriële bedrijfsleven ligt er op korte termijn een grote uitdaging om van het Groningse gas af te gaan naar hoogcalorisch gas (Russisch of Noors) of de

bedrijfsvoering en productieprocessen om te zetten naar bijvoorbeeld elektra.

CO₂-afvang

D66 ziet mogelijkheden in CCS als tussenoplossing tijdens de langdurige energietransitie in de komende decennia. CO₂-afvang en hergebruik biedt mogelijkheden om de totale uitstoot aan CO₂ relatief snel terug te dringen. Zo kan CO₂ in kassen ingebracht en hergebruikt worden en kan CO₂ gebruikt worden bij de productie en energieopwekking van bijvoorbeeld biopropaan en synthetische kerosine.

Wat gaat D66 doen?

- Meer ruimte voor windenergie in industriegebieden.
- Nog meer ruimte voor zonneweides.
- Noord-Holland tot de waterstofregio van Europa maken.
- Onderzoek en pilots laten uitvoeren op het gebied van geothermie en blue energy.
- Transport organiseren van CO₂ naar kassen.
- Meer laadpalen laten plaatsen.
- Duurzaamheidsfondsen inzetten voor innovatie en MKB.
- Openbare verlichting aansluiten op (duurzame) gelijkstroom.
- Verduurzaming van de bestaande woningvoorraad.

Tata Steel

Tata Steel is een grote werkgever in het Noordzeekanaalgebied en geldt als een innovatieve staalproducent. Ook op milieugebied timmeren zij aan de weg om de CO₂-productie met circa 50% te doen afnemen door een nieuw procedé. Voor het resterende CO₂ moet een oplossing gevonden worden; het warme koelwater kan gebruikt worden in warmtenetten. De productie van fijnstof moet blijvend goed gecontroleerd worden.

Glastuinbouw

De (grootschalige) glastuinbouw ontwikkelt zich tevens steeds meer van energieverbruiker naar energieopwekker. Zo wordt vanuit de glastuinbouw op Agriport elektra geleverd ten behoeve van de datacenters op het terrein. De teeltwijzen en de kassen worden steeds zuiniger. Restwarmte kan hergebruikt worden via warmtenetten en afgevangen CO₂ kan ingebracht worden in de kas.

Circulaire economie

In 2016/2017 heeft de provincie Noord-Holland onderzoek verricht om te zien welke afvalstromen als grondstof voor andere industrieën of derden zouden kunnen dienen. Die makelaarsrol zal in de komende periode worden voortgezet om bijvoorbeeld afvalwarmte te gebruiken voor voedselproductie of verwarming van huizen. CO₂ is een groeistof voor voedsel en kan op termijn ook als grondstof dienen voor synthetische (duurzame) kerosine. De provincie zal via het ruimtelijk beleid en de makelaars- en regierol blijven bijdragen aan de ontwikkeling van de grondstoffenrotonde en waar nodig innovaties steunen.

D66 wil Noord-Holland aantrekkelijk maken als vestigingsgebied voor bedrijven (en hun medewerkers) die een bijdrage leveren aan de transitie naar een duurzame, circulaire economie. Hiervoor zien wij vooral kansen in de MRA, maar ook daarbuiten is veel potentieel, bijvoorbeeld in de agrarische sector of de zeeuwierteelt op Texel.

D66 wil een visie voor de lange termijn – met een heldere strategie voor het type grondstoffen (verschil

tussen biotische en abiotische stromen) en de locaties waar deze te verwerken. Hiervoor worden locaties gezocht en een goed functionerend loket voor het bedrijfsleven ingericht.

Rol provincie

Naast de ontwikkelaar van een lange termijnvisie is de provincie een kennismakelaar en verbinder. Samenwerking tussen bedrijven wordt tot stand gebracht en de provincie deelt haar kennis met gemeenten, bewoners en bedrijven, zodat deze verleid worden circulaire keuzes te maken. De provincie levert ook een financiële bijdrage door middel van de duurzaamheidsfondsen. Door de inzet van Europese middelen kan een multipliereffect ontstaan.

De havens

De havens (Den Helder en IJmuiden) spelen een bijzondere rol bij de transitie naar duurzame energie en een circulaire economie. De infrastructuur en werkgelegenheid die nu gebruikt wordt voor fossiele brandstoffen lenen zich uitstekend voor het transporteren en verwerken van grondstoffen. Dit biedt veel nieuwe werkgelegenheid en kansen voor de economie. De onderlinge samenwerking van alle havens kan nog verder versterkt worden.

Kansen voor de scheepvaart

D66 ziet voor de scheepvaart een grote rol in de circulaire economie. De omslag - waarbij afval grondstof wordt - vraagt om een veelzijdige, verwerkende sector. Waar vroeger het afval simpelweg afgevoerd werd via vaste routes, zullen in de toekomst reststromen gescheiden gebufferd moeten worden waarna deze in de verwerkende keten kunnen worden gedistribueerd. Kenmerkend voor deze ruwe grondstofstromen is dat de volumes na buffering fors zijn en de snelheid in dit deel van de keten laag. Dit maakt het bij voorbaat geschikt voor effectief vervoer over water. De scheepvaart biedt de beste mogelijkheden voor bulkoverslag en transport, waarbij een deel van de buffering in drijvende duwbakken kan plaatsvinden.

Bedrijven die circulair ondernemen of dat willen gaan doen, moeten zoveel mogelijk in natte industriegebieden gevestigd zijn. De provinciale overheid kan een regierol nemen om deze bedrijven en gemeentelijke afvaldiensten te helpen om gezamenlijk efficiënte standaarden te ontwikkelen en te komen tot een circulair distributiemodel.

Het Noordzeekanaalgebied als grondstoffenrotonde

Noord-Holland kan een spilfunctie vervullen in het hoogwaardig recycleren van producten en materialen en zo een grondstoffenrotonde creëren. Dit dient meerdere doelen,

waaronder het verminderen van de grondstoffenschaarste, de milieuproblematiek en de sociaal-economische ongelijkheid. In Noord-Holland is het mogelijk de verwerking op een nette manier te organiseren, terwijl dit in veel andere landen onder bedenkelijke arbeidsomstandigheden en op een laagwaardige manier verwerkt wordt. Vergassen is een kansrijke methode om plastic bij hoge temperaturen af te breken in andere stoffen als bijvoorbeeld olie. Dit kan helpen om het plastic probleem op te lossen en om nieuwe grondstoffen te creëren. Dit zou een belangrijk deel van de grondstoffenrotonde kunnen worden in de komende jaren.

De circulaire economie biedt volop kansen voor de havengebieden aan het Noordzeekanaal om zich te ontwikkelen tot een grondstoffenknooppunt, tot het verduurzamen van de agrarische productie, de logistiek en de gebouwde omgeving en het uitbreiden en verknopen van warmte- en koudenetten en smart grids. Door clustering van bedrijven kunnen we de onvermijdelijke transportbewegingen beperken.

Dit proces genereert nieuwe duurzame bedrijvigheid. Een flink deel van de (industriële) bedrijvigheid zal veel energie stoppen in de omslag naar een circulaire economie. Waar bedrijven deze omslag niet kunnen maken, wordt hulp geboden bij herstructurering.

Naar een circulaire provincie

De provincie wil het goede voorbeeld geven. Er wordt gezocht naar circulaire kansen bij het onderhoud van wegen en waterwegen en de provincie gaat volledig circulaire inkopen.

Regionale (kennis)economie en arbeidsmarkt- beleid

Noord-Holland kent een grote diversiteit aan sterke economische clusters in de verschillende regio's. Economische groei is daarbij geen doel op zich. Maar zolang een op de vijf huishoudens risicovolle schulden heeft, er 300.000 werkende armen in Nederland zijn en het draagvlak voor verduurzaming ook vraagt om financiële ruimte bij de bevolking en bedrijven, is groei van belang om bij te dragen aan de oplossing van deze problemen. Dit kan het best aangepakt worden op regionale schaal.

Regionale kansen

Metropoolregio Amsterdam

De Metropoolregio Amsterdam biedt een concurrerend vestigingsklimaat in Europa. Daarbij is de ruimtelijke kwaliteit van de regio onderscheidend. Ook is een goed

opgeleid arbeidspotentieel, aantrekkelijke recreatie-mogelijkheden, het rijke culturele leven, de aanwezigheid van internationale scholen dicht bij aantrekkelijke woongebieden, goed ontwikkelde infrastructuur en een schoon milieu van belang. De provincie werkt samen in de Metropoolregio om dit totale pakket te realiseren.

De Metropoolregio Amsterdam krijgt de mogelijkheid zich te ontwikkelen tot één van de belangrijkste gebieden in Europa om de concurrentie met Londen, Parijs, Berlijn, Hamburg en Frankfurt blijvend te kunnen aangaan. De sterke financiële sector op de Zuidas, maar ook de groothandel, zakelijke dienstverlening en de opkomst van nieuwe economische activiteiten krijgen hier de ruimte. Dit vindt plaats binnen een goed OV-netwerk en ruimte voor recreatie in en om de metropool.

Een bijzondere positie in de MRA neemt het mediadcluster in de Gooi en Vechtstreek, met als middelpunt het Mediapark, in. De provincie ondersteunt de doorontwikkeling van het Mediapark naar een Mediacampus voor werken, leren, wonen en beleven.

Gebieden buiten de Metropoolregio Amsterdam

De gebieden rondom de Metropoolregio profiteren mee en worden goed aangesloten op het netwerk van de

Metropoolregio. Dit biedt kansen voor ontwikkelingen die nodig zijn voor de Metropool, maar die ook daarbuiten kunnen worden gerealiseerd, zoals datacenters. Buiten de Metropoolregio is de energiesector, toerisme en de agrarische sector van groot belang. De provincie werkt aan het verduurzamen van de landbouw en het versterken van het energiecluster in de Noordkop, en steunt actief het initiatief om de Pallas-reactor te realiseren. Hiermee wordt niet alleen het energiecluster versterkt, maar ook de medische sector door de Health-campus. Pallas zorgt wereldwijd jaarlijks voor medicatie voor tienduizenden (borst)kankerpatiënten. De vestiging van ECN is mede verbonden aan Pallas en is belangrijk als kenniscentrum voor de energiesector. De offshore sector krijgt nieuwe kansen door wind op zee.

Waddengebied

Het Waddengebied is onderdeel van de regionale (kennis) economie en staat voor een aantal grote ecologische en economische uitdagingen, waarbij kennisinstituten zoals het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee op Texel een belangrijke rol spelen. Dit zorgt voor hoogwaardige werkgelegenheid. De opgedane kennis op het punt van onder andere klimaatadaptatie en biodiversiteit biedt bovendien mogelijkheden voor de export.

Alle genoemde punten met betrekking tot de kennis-economie kunnen in de komende jaren weer op de steun van D66 rekenen, met intensiveringen waar nodig. Dit geldt ook voor de zaadveredeling, duurzame bollenteelt, duurzame voedselteelt en de kringlooplandbouw in de agrarische sector.

Rol van de provincie

De rol van de provincie is om de verschillende ketens de komende jaren te stimuleren en vraag en aanbod te matchen, vooral op het gebied van kennis. De bollenteelt in de Kop van Noord-Holland en West-Friesland, de zaadveredelingsbedrijven rond Enkhuizen, de greenports in Noord-Holland Noord en Aalsmeer, de Pallasontwikkeling in Petten, de havens van Amsterdam, IJmuiden en Den Helder, Tata Steel in IJmuiden en Schiphol in Amsterdam; D66 faciliteert en ondersteunt deze economische sectoren waar mogelijk in hun transities. Daar waar regelgeving knelt, pakt D66 dat aan.

Door innovatie en duurzaamheidsfondsen worden nieuwe initiatieven en startups ondersteund.

Bedrijventerreinen

Om transities op bestaande bedrijventerreinen te versnellen blijft de HIRB-regeling (Herstructurering en

Intelligent Ruimtegebruik) van kracht. De vraag naar ruimte voor logistieke bedrijvigheid neemt de komende jaren verder toe, vooral in de hoogte en dat is nieuw. Dit vraagt aandacht bij de afstemming van gemeentelijke bestemmingsplannen. Punt van aandacht blijft parkmanagement, dat ervoor moet zorgen dat bestaande bedrijventerreinen blijven floreren.

De West-as

Het gebied tussen Schiphol en Beverwijk biedt nieuwe kansen op werk voor vakmensen. Dit kan helpen om de sociale problematiek in bijvoorbeeld Amsterdam Nieuw-West te verlichten.

Belang regionaal arbeidsmarktbeleid

Duurzame groei wordt via landelijk beleid het meest effectief aangemoedigd en ondersteund in de stad en de regio. Hier bevinden zich de netwerken van bedrijven, universiteiten en scholen, waar innovatie wordt gestimuleerd en nieuwe economische clusters ontstaan. Kennis- en innovatiebeleid is daarom vooral regionaal beleid. D66 borgt goed opgeleide arbeidskrachten door clusterwerking en de triple helix (samenwerking tussen overheid, ondernemers en onderwijs) te stimuleren. Goede huisvesting van arbeidsmigranten blijft primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

Druk op de arbeidsmarkt

Door de positieve economische ontwikkeling en toenemende vergrijzing is de toestroom van werkenden - en het actueel houden van kennis van werkenden - van groot belang. Mede daarom heeft de provincie een werkambassadeur aangesteld. De functie van werkambassadeur wordt ook de komende jaren gefinancierd en gecontinueerd om de regie op de samenwerking tussen onderwijs, UWV, werkbedrijven en de sectorvertegenwoordigers van het bedrijfsleven te blijven voeren. Ook de Techniekraad Noord-Holland wordt voortgezet.

Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar de regionale arbeidsmarkt toe leiden blijft een primaire verantwoordelijkheid van partijen op de regionale arbeidsmarkt: de gemeenten, de werkbedrijven, het UWV en de reïntegratiebureaus.

Gevolgen energietransitie

De energietransitie en het hergebruiken van grondstof biedt mogelijkheden om op wijkniveau mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werk en opleiding aan te bieden binnen nieuwe lokale werkvormen (het wijkbedrijf). Denk aan de opzet van lokale inzamelsystemen en het uitrollen van lokale projecten als sedumdaken op schuurtjes, uitbouwen en carports.

Regionale aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt

D66 ondersteunt MBO- en HBO-campusprojecten en stimuleert innovatie bij de docentontwikkeling. D66 wil dat de provincie geld uittrekt voor lectoraten, practoraten en promotie-events voor de regionale arbeidsmarkt.

Onderzoek en kennisuitwisseling

De provincie blijft arbeidsmarktanalyses doen, delen en uitwisselen in samenwerking met de regionale platforms voor arbeidsmarktbeleid (RPA's).

3. Goed bestuur en doelgericht financieel beleid

D66 vindt dat de provincie zich primair moet focussen op haar kerntaken om versnippering van de schaarse financiële middelen te voorkomen. Extra inspanningen willen wij doen op de terreinen van de gezonde leefomgeving, de energietransitie en de circulaire economie. Daar horen wisselende rollen bij: faciliteren, kaders stellen, samenwerken en soms regievoeren. Dit in samenwerking en afstemming met gemeenten, regio's en economische clusters. D66 wil daarbij de kracht van de samenleving benutten en zoveel mogelijk mensen betrekken bij de uitdagende maatschappelijke opgaven waar we voor staan. Daar hoort een toegankelijk provinciaal bestuur bij, dat de verbinding zoekt met de samenleving, ruimte geeft aan inspraak en initiatieven en verantwoording aflegt over haar besluiten en behaalde resultaten. D66 wil dat de Regenboogprovincie Noord-Holland een stimulerende rol op zich neemt voor gemeenten die samen willen optrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van LHBTI+ beleid.

Bestuur en ambtelijke organisatie

Met de Omgevingswet (2021) is er straks een wet voor alle aspecten van de fysieke leefomgeving, zoals milieu, waterbeheer, ruimtelijke ordening, natuur, monumentenzorg, bodem en geluid. Deze integrale benadering zorgt voor meer samenhang in de nu nog vaak sectoraal georganiseerde regels. Daarnaast geeft de wet straks meer bestuurlijke afwegingsruimte. Deze afwegingsruimte geeft volgens D66 de gewenste ruimte die nodig is om ontwikkelingen mogelijk te maken en gebiedsgericht maatwerk toe te passen. Hierbij is het van belang dat de opgave centraal wordt gesteld om vervolgens te kijken op welke wijze de doelen gehaald kunnen worden. De ambitie om bijvoorbeeld meer duurzame energie op te wekken kan op verschillende plekken in de provincie anders ingevuld worden. In de besluitvorming wordt rekening gehouden met de andere relevante aspecten in de fysieke leefomgeving, zoals natuur, landschap, milieu of wonen.

Participatie is één van de belangrijkste pijlers binnen de Omgevingswet. Dit betekent dat alle relevante betrokken partijen in een vroegtijdig stadium de gelegenheid krijgen om mee te denken.

Het is van belang om de komende periode een verdere vertaling te maken van de ambities uit de provinciale omgevingsvisie 2050 in het beleid en de uitvoeringsprogramma's van de provincie. Hierbij wordt invulling gegeven aan de wijze waarop we de gestelde doelen en ambities gaan realiseren in Noord-Holland en wie daarvoor nodig zijn. Ook hierbij dient de opgave centraal te staan, gericht op de grote transitie. Er moet goed worden gekeken naar het schaalniveau en de verschillen in de verschillende gebieden en regio's van Noord-Holland.

Het definitieve besluit of een ontwikkeling wel of niet mogelijk is, zal in de toekomst vaker op lokaal niveau liggen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de provinciale belangen volgend uit diens kerntaken. D66 wil dat de provincie in de omgevingsverordening niet alleen kaders en randvoorwaarden mee geeft over de inhoud, maar juist ook eisen stelt aan het proces, de participatie en de kwaliteit van de besluitvorming. De provincie werkt met gemeenten mee aan regionale gebiedsvisies als basis voor regionale afstemming en de gemeentelijke omgevingsvisie.

Participatie op andere terreinen

Naast de Omgevingswet vindt inspraak ook op andere terreinen in een zo vroeg mogelijke fase plaats, waarbij duidelijk moet zijn waarover de inspraak wel en niet gaat. In processen geeft D66 duidelijk aan waar we mensen of organisaties direct willen betrekken door mee te denken, mee te doen of mee te laten beslissen.

Dankzij D66 is er een provinciaal referendum mogelijk gemaakt. Dat willen we omvormen naar een bindend correctief referendum, zodra dit grondwettelijk mogelijk wordt. D66 staat ook open voor andere vormen van regionale experimenten, zoals de Democratic Challenge of de inzet van e-participatie via buurtapps en mogelijkheden voor burgerinitiatieven. Zo wil D66 particuliere samenwerking op het gebied van woningbouw en duurzame energieopwekking stimuleren. D66 wil zoveel mogelijk inwoners de gelegenheid geven mee te bouwen aan de toekomst van Noord-Holland.

Bestuurlijke verantwoording

D66 koestert het dualisme in de bestuurscultuur. Op dit punt valt nog veel te winnen. Bij goed besturen hoort naast een goede participatie aan de voorkant, ook het afleggen van verantwoording na de besluitvorming. De provincie legt daarom verantwoording af over de besluiten die zij

uiteindelijk neemt en communiceert daar actief over. Statenleden worden in staat gesteld hun controlerende taak naar behoren uit te oefenen. Dit wordt steeds belangrijker nu meer taken vanuit het Rijk gedecentraliseerd worden en grensoverschrijdende issues – mobiliteitsissues in de Randstad of de opgaven in het IJsselmeer- en Waddengebied – in aantal en zwaarte toenemen.

Monitoring op welvaart, welzijn en duurzaamheid

D66 wil dat de provincie de jaarlijkse monitoring verder verfijnt en verslag doet van welvaart, welzijn en duurzaamheid. Dit is een sturingsinstrument om te beoordelen of beoogde doelstellingen en effecten worden behaald. Over de samenvattingen van de monitor gaan Statenleden in gesprek met inwoners, ondernemers en lokale bestuurders.

Media

Media spelen een cruciale rol in onze democratie. (Onderzoeks)journalistiek staat al jaren onder druk. In de komende bestuursperiode komt D66 met voorstellen om de rol van de media te versterken.

Rechtstreeks kiezen

De Commissaris van de Koning speelt steeds meer een rol in de regionale en lokale democratie. Dit maakt een

sterke democratische legitimatie belangrijk. D66 wil dat de belangrijkste bestuurders – waaronder de Commissaris van de Koning – direct door de bevolking worden gekozen.

Voorbeeldfunctie

De provincie geeft via haar inkoop- en aanbestedingsbeleid het goede voorbeeld. Daar waar de provincie partij is, neemt zij in haar aanbestedingsbeleid op dat de cao wordt toegepast (fairplay) en dat ruimte wordt geboden aan innovatieve en duurzame oplossingen. De afgelopen jaren is het mobiliteitsbeleid voor het eigen personeel al behoorlijk verduurzaamd. Dit beleid wordt verder voortgezet en uitgebouwd. De dienstauto's worden bij de eerstvolgende aanbesteding duurzaam ingekocht. De provincie moet ook zo veel mogelijk een afspiegeling zijn van de Noord-Hollandse samenleving. De komende jaren wordt gewerkt aan meer inclusiviteit in het personeelsbestand en de vertegenwoordiging in de Staten.

Benut de kennis in de provincie

Veel inwoners van Noord-Holland voelen zich verantwoordelijk en willen zich inzetten voor hun eigen woon-, werk- en leefomgeving. D66 wil dat inwoners, organisaties en bedrijven in staat worden gesteld om desgewenst samen te werken om provinciale uitdagingen

aan te gaan. In een samenleving waar ruimte is voor maatschappelijk initiatief moet de kennis van inwoners wel goed benut kunnen worden. Het moet makkelijker worden om input te geven voor provinciale projecten.

Bij het vinden van oplossingen moet de provincie zich niet slechts afdoen met rapporten van bekende consultancykantoren, maar ook te rade gaan bij kennisorganisaties in het veld. De provincie moet de aanbesteding voor onderzoeken hierop afstemmen. Daarnaast zou de provincie (mogelijk per project) een platform moeten ontwikkelen waar experts of maatschappelijke organisaties zich kunnen inschrijven en input kunnen geven.

Toezicht op en dialoog met gemeenten

De provincie houdt financieel toezicht op gemeenten. In toenemende mate spelen opgaven op het niveau van de regio. D66 wil daarom een permanente dialoog tussen provincie en gemeenten, op gelijkwaardige basis, over de bestuurskracht van gemeenten, uitdagingen in de toekomst en de eventueel faciliterende rol van de provincie daarbij. Draagvlak en bestuurskracht zijn belangrijke basisvoorwaarden voor samenwerking en fusies tussen gemeenten. D66 is géén voorstander van gemeentelijke fusies die zich beperken tot het ambtelijke niveau.

Bij schaalvergroting moet er veel aandacht zijn voor inwonersbetrokkenheid bij het bestuur op wijk- en dorpsniveau. D66 hecht aan een zorgvuldige (vaak langere) voorbereiding zeker wanneer dat kostbare tussenstappen kan voorkomen.

De Metropoolregio Amsterdam

De Metropoolregio Amsterdam is een samenwerkingsverband van 32 gemeenten, twee provincies en een vervoersregio. Deze samenwerking is van belang om zo goed mogelijk beleid te creëren, met instemming van de verschillende partijen. De problematiek op de woningmarkt stopt immers niet bij de gemeentegrens.

Om de samenwerking zo democratisch mogelijk te laten verlopen, moeten gekozen volksvertegenwoordigers, statenleden en raadsleden in een zo vroeg mogelijk stadium bij de besluitvorming worden betrokken. Dit kan onder andere door een verbetering in de informatievoorziening via de MRA-agenda en door de MRA-begroting in alle provincies en gemeenten door volksvertegenwoordigers te laten behandelen.

Provinciale en Europese samenwerking

Veel onderwerpen waar de provincie zich mee bezighoudt, hebben een grensoverschrijdend karakter. Denk bijvoor-

beeld aan het openbaar vervoer. Deze onderwerpen houden niet op bij de provinciale grenzen of kennen zelfs een Europese dimensie (N2000, landbouw). Daarom wil D66 dat provincies intensief samenwerken bij grensoverschrijdende onderwerpen. De provincie neemt deel aan verschillende Europese programma's als dit past in de opgaven waar we de komende bestuursperiode(n) voor staan in Noord-Holland.

Ondermijning

D66 wil dat de provincie Noord-Holland zich, samen met partners zoals gemeentebesturen, politie, Openbaar Ministerie en Belastingdienst, meer inspent om de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te verhogen en effectief tegendruk te geven aan deze georganiseerde vormen van criminaliteit. De provincie heeft geen primaire rol in de opsporing en aanpak van deze criminaliteit, maar dient gelet op het samenleving-ondermijnende karakter van deze criminaliteit in het kader van haar kerntaak Kwaliteit Openbaar Bestuur wel een aanvullende bijdrage aan deze maatschappelijke opgave te leveren. D66 wil graag een ontwikkelprogramma tegen ondermijning zien, waarin de provinciale mogelijkheden staan om dit complexe vraagstuk effectief te (helpen) bestrijden.

De internet-samenleving

Big data en veiligheid

Er ligt een uitdaging om in samenwerking met gemeenten te onderzoeken hoe uitwisseling van provinciale (big) data met die van de gemeenten gestandaardiseerd kan plaatsvinden en hoe deze gegevens beschikbaar kunnen worden gesteld aan de samenleving.

Het informatiseringsbeleid van de provincie wordt - daar waar het bestuurlijk relevante aspecten betreft - met de Staten besproken. D66 wil scherp toezicht houden op privacybeleid, cybersecurity, datalekken en veiligheid van geautomatiseerde systemen in provinciaal bezit, zoals bij belangrijke infrastructuur van sluizen, bruggen, waterzuiveringsinstallaties en drinkwaterbedrijven.

Digitale bereikbaarheid en communicatie

In de buitengebieden, voornamelijk in Noord-Holland Noord, zijn nog veel bedrijven en inwoners digitaal slecht of niet ontsloten. Ondernemers in onder andere de greenports en de recreatiesector zoeken samenwerking met de provincie en gemeenten om aangesloten te raken

op de digitale snelweg. De komende periode dienen deze witte vlekken te worden ingevuld. De rol van provincie en gemeenten is om te zorgen voor draagvlak onder inwoners en bedrijven en het verleiden van private partijen om te investeren in het digitale netwerk.

De provincie zal in haar eigen communicatie niet alleen naar inwoners zenden, maar ook proberen om in haar digitale communicatie interactief met de burger in gesprek te gaan. D66 wil zo veel mogelijk provinciale diensten 24/7 online beschikbaar stellen.

Kerntaken en financiën

De komende jaren is de ruimte om (extra) te investeren beperkt. De financiering van de noodzakelijke kernopgaven vraagt daarom om scherpe keuzes en het strategisch inzetten van de bestaande provinciale middelen van circa 400 miljoen euro per jaar. Ongeveer een kwart daarvan gaat naar onderhoud van wegen en een ander kwart is nodig ter dekking van de provinciale organisatie. Globaal is er dus 200 miljoen euro te besteden, maar een belangrijk deel van dat bedrag zit vast in bestaande programma's.

Kerntaken en kernopgaven

D66 wil de focus houden op de kerntaken van de provincie en de twee grote kernopgaven. Die moeten zo goed en efficiënt mogelijk worden ingevuld en uitgevoerd:

1. de **gezonde leefomgeving**, met opgaven op het gebied van het verduurzamen van infrastructuur en landbouw, het versnellen van de Natuurnetwerk Nederland-opgaven, herstel van de biodiversiteit, naast de grote

woonopgave die binnenstedelijk gefaciliteerd zal moeten worden.

2. de **energietransitie en de circulaire en regionale kenniseconomie**, met opgaven om onze energievoorziening te verduurzamen, de CO₂-uitstoot fors te verminderen en onze economie circulair te maken, waarbij de nadruk op regionale oplossingen en economische clusters zal komen te liggen.

Uitgangspunten

Financiële ruimte vrijspelen

- Bestaande middelen en reserves zoveel mogelijk ombuigen en richten op het behalen van doelstellingen behorend bij de hiervoor genoemde kernopgaven.
- Extra middelen vrijmaken naast de bedragen die voor dit doel beschikbaar zijn in de lopende meerjarenbegroting. D66 maakt daarbij gebruik van de ruimte binnen het meerjarenperspectief als gevolg van de hogere bijdragen uit het provinciefonds (gevolg van aanhoudende economische groei) en de onderbesteding op kapitaalgoederen, diensten en lopende projecten.
- Beoordelen of provinciale wegen die slechts een lokale betekenis hebben, overgedragen kunnen worden aan gemeenten.

- Gebruik maken van Europese subsidies voor onder andere de landbouwtransitie en die maximaal benutten.
- Een beroep doen op het Waddenfonds voor de extra impuls die wij willen geven aan de onderwaterarcheologie.

Focus op doelen

- Investerings in groen en natuur combineren met doelstellingen op het gebied van landbouw, recreatie, biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Middelen binnen verkeer en infrastructuur zo inzetten dat de CO₂-uitstoot verminderd wordt.

Overige aspecten

- Bij investeringen vooral de lange termijneffecten beoordelen. Hoe duurzamer en toekomstbestendiger een oplossing, hoe eerder meerkosten acceptabel zijn.
- Tegenvallers binnen de begroting zoveel mogelijk binnen bestaande beleidsterreinen oplossen. Alleen in uiterste nood mag dit ten koste gaan van de ambities op het gebied van de genoemde kernopgaven.
- Dat de Noord-Hollandse provinciale opcenten op de wegenbelasting verhoogd worden om extra inkomsten te kunnen gebruiken om kernopgaven te realiseren. Opcenten zijn niet alleen een inkomstenbron, maar ook een belasting die gebruikt kan worden om de kosten van vervuiling ook echt bij de vervuiler neer te leggen.

Met deze financiële uitgangspunten investeren we gericht in de kernopgaven en dragen we met elkaar bij aan welvaart, welzijn, duurzaamheid en een goed bestuur in Noord-Holland voor de huidige inwoners en de toekomstige generaties.

Richtingwijzers

In dit verkiezingsprogramma beschrijven wij de belangrijkste provinciale opgaven en concrete oplossingsrichtingen voor de vraagstukken waar we de komende jaren met elkaar voor staan. De dagelijkse praktijk van het werk in de Provinciale Staten is gevarieerder dan wij nu kunnen voorspellen. Daar zijn ongetwijfeld vraagstukken bij die in dit programma beperkt of zelfs geheel niet aan de orde komen. De vijf richtingwijzers van D66 zijn onze handvatten om op elk bestuursniveau tot een sociaal-liberale oplossing van vraagstukken te komen.

Vertrouw op de eigen kracht van mensen

Wij vertrouwen op de eigen kracht en ontwikkeling van mensen. Daarom zien we de toekomst met optimisme tegemoet. Mensen zijn zo creatief dat ze steeds opnieuw zelf oplossingen vinden. Wij willen dat de overheid deze kracht, vindingrijkheid en creativiteit van mensen ondersteunt en ruimte geeft. De sleutel voor verandering ligt bij mensen zelf en wij willen dat de overheid daarbij aansluit. Wat mensen voor zichzelf en anderen kunnen doen is veel belangrijker en effectiever dan wat de overheid kan doen.

Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving

Wij willen de wereld om ons heen tegemoet treden met respect en mededogen. Dat geldt voor de mensen om ons heen en voor onze omgeving. De aarde is niet van ons en dus geen gebruiksartikel. We willen stoppen met het uitputten en vervuilen van onze leefomgeving. We willen dat in de discussie over natuur en milieu niet het behoud, maar de aantasting van natuur en milieu beargumenteerd wordt.

Beloon prestatie en deel de welvaart

Mensen zijn niet gelijk, wél gelijkwaardig. Mensen zijn verschillend en wij willen dat de overheid ruimte laat voor die verschillen. Wij streven naar economische zelfstandigheid voor zoveel mogelijk mensen en vinden dat mensen die uitmuntend presteren daarvoor een beloning verdienen. Wij willen een dynamische, open samenleving waarin iedereen de ruimte krijgt om zijn eigen beslissingen te nemen en iedereen zich op zijn eigen manier kan ontwikkelen. Wij vinden het vanzelfsprekend om welvaart met elkaar te delen. We willen dat zoveel mogelijk mensen meedoen in het maatschappelijk en economisch proces, want daar worden we allemaal beter van. Voor mensen die zichzelf niet kunnen redden dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Denk en handel internationaal

Samenlevingen zijn op steeds meer verschillende manieren met elkaar verbonden. Wij staan open voor de gehele wereld en sluiten niemand uit. Bij alles wat we doen, vragen we ons steeds af welke effecten dat heeft op anderen in

deze wereld. Wij onderkennen dat Europa steeds meer ons binnenland wordt. Internationale samenwerking en economische vooruitgang zijn de sleutels naar een wereld met minder oorlog en conflicten. Daarbij handelen wij steeds pragmatisch, nuchter en op basis van feiten.

Koester de grondrechten en gedeelde waarden

De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, gerichtheid of herkomst. Lichamelijke integriteit, geweldloze oplossing van belangenconflicten en een respectvol gehanteerde vrijheid van meningsvorming en uiting, inclusief respect voor onze democratische rechtsstaat, zijn voor ons centrale waarden. Die waarden zijn universeel en zonder meer bovengeschild. Wij beschermen de grondrechten van onszelf en anderen.

Begrippenlijst

Aquathermie is de verzamelnaam voor de winning, opslag en distributie van warmte en/of koude uit riool-, afval-, drink- en oppervlaktewater.

Blue energy staat voor het winnen van energie uit het verschil in zoutconcentratie van zout en zoet water.

Biotisch en abiotisch afvalstromen *Biotische* reststromen omvatten *afval*- en restfracties van biomassa. Abiotische afvalstromen zijn bijvoorbeeld huishoudelijke apparatuur.

Carbon Capture en Storage (CCS) betekent CO₂-afvang en opslag.

Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO) is een vorm van projectontwikkeling waarbij toekomstige bewoners gezamenlijk opdrachtgever zijn voor hun eigen bouwproject.

Democratic Challenge is een driejarig BZK/VNG-programma (2015-2017) gericht op vernieuwing van de lokale democratie, lokale experimenten staan centraal. Zie voor meer informatie: democraticchallenge.nl/

Energietransitie is een beleidsdoel van de (internationale) gemeenschap, neergelegd in het Klimaatakkoord van Parijs, om van fossiele brandstoffen naar volledig duurzame energiebronnen (zoals zon en wind) over te stappen.

Good Governance staat voor een fatsoenlijke, transparante en doelmatige wijze van besturen, waarbij de overheid alle burgers op een zo goed mogelijke manier van dienst is.

Grondstoffenrotonde is een plek waar afvalstoffen verzameld en verwerkt worden naar opnieuw bruikbare grondstoffen.

Inclusieve arbeidsmarkt is een arbeidsmarkt waar niemand belemmerd wordt door herkomst of beperking.

Klimaatadaptatie is het geheel aan processen waarbij we ons aanpassen aan de te verwachten klimaat effecten om de schade te beperken en de gevolgen voor ons dagelijks leven op te vangen.

Ladder van duurzame verstedelijking is een verplichte motivering die moet worden opgenomen bij ieder plan voor een nieuwe stedelijke ontwikkeling. Het is een instrument voor efficiënt ruimtegebruik. Zie voor meer informatie: www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/gebiedsontwikkeling/ladder-duurzame/handreiking-ladder/

Lectoraat doet praktijkgericht onderzoek op wetenschappelijke basis ter verbetering van de kwaliteit van het onderwijs

LHBTI+ is de afkorting staat voor lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender en intersekse. De + staat onder meer voor queer, asexueel en panseksueel.

MKBA is de afkorting van Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse en een instrument dat zichtbaar maakt welke voordelen en baten tegen welke kosten verbonden zijn aan een bepaalde ontwikkeling, zodat een bestuurlijke afweging kan worden gemaakt.

Mobility as a service staat voor de transitie in mobiliteit, waarbij de reiziger in plaats van investeert in eigen transportmiddelen, mobiliteit inkoopt.

Mobility Lab is een omgeving waarbij mobiliteitsuitdagingen van partijen worden gekoppeld aan startups en innovatieve denkers.

Multipliereffect is een verschijnsel dat bekend is in de macro-economie en vooral wordt verbonden met de vraagtheorie van John Maynard Keynes. Het is het effect dat een bestedingsimpuls van bijvoorbeeld een overheid andere bestedingen uitlokt.

Natuurnetwerk Nederland (NNN) is sinds 2013 de naam van de ecologische hoofdstructuur in Nederland.

Practoraat is een expertiseplatform met een onderzoekscomponent, georganiseerd als onderdeel van een mbo-instelling.

Regionaal Actieprogramma Wonen De provincie en de Noord-Hollandse gemeenten hebben per regio uitgangspunten en acties afgesproken op het gebied van nieuwe woningbouw en bestaande bouw, waaronder betaalbaarheid, bouwen bij OV-knooppunten, duurzaamheid en voorzieningen. Zie voor meer informatie: www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Bouwen_wonen/Woonbeleid

Smart Charging is een proces waarbij de laadcapaciteit op een slimme manier verdeeld wordt.

Smart mobility is het streven om Noord-Holland in de toekomst bereikbaar en leefbaar te houden door gebruik te maken van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën.

SolaRoad is een in 2014 geïntroduceerde innovatie waarbij zonnepanelen in een fietspad geïntegreerd zijn.

Speed pedelecs zijn snelle elektronische fietsen waarmee je 45 kilometer per uur kunt rijden.

STIVAS – Stichting ter Verbetering van de Agrarische Structuur Deze stichting houdt zich bezig met vrijwillige grondruil en verkaveling in Noord-Holland.

Texelhopper is een combinatie van vaste buslijnen met de inzet van kleinere busjes die van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat over het hele eiland Texel rijden.

Wadden van Allure! *Is een gezamenlijke Wadden-visie van de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland vastgesteld in 2013. Zie voor het investeringskader Waddengebied: www.investeringskaderwaddengebied.nl*

Colofon

De programmacommissie:

Arthur Helling, voorzitter (Hoorn)

Ilse Zaal, lijsttrekker (Zaandam)

Sigrid Hettinga, lid (Amsterdam)

Sam Bogerd, lid (Amsterdam)

Flip de Groot, statenlid (Naarden)

Het verkiezingsprogramma is door de leden
vastgesteld tijdens de Algemene Regio
Vergadering van zaterdag 24 november 2018
in Hilversum.

Met verder dank aan:

Susanne Dallinga

Mieke van der Star

Roderic Evans-Knaup

Ontwerp en vormgeving:

Arwin Rood

Foto's:

D66, Conny van Stralen

Mail: d66@noord-holland.nl
Website: noordholland.d66.nl
Twitter: twitter.com/d66noordholland
Facebook: facebook.com/D66NoordHolland

D66
noord-holland